

Bir Felaketin Yankıları: İngiliz Basınında Sinop Baskını*

Fırat Küskü**

Öz

30 Kasım 1853 tarihinde gerçekleşen Sinop Baskını, askeri, siyasi ve en fazla da insani olarak dünyada geniş yankı uyandırmıştır. Rus donanmasının ani saldırısı ile yaşanan eşitsiz iki gücün mücadelesinde Osmanlı tarafı binlerce şehit, yüzlerce yaralı ve esir ile milyonlarca liralık maddi hasarla karşı karşıya kalmıştır. Muharebe hem acımasızlık hem de kahramanlık kavramlarını aynı anda barındırmış, bu durum bilhassa İngiliz basınında binlerce habere konu olmuştur. Dönemin birinci elden kaynakları olan Britanya gazeteleri üzerinden Sinop Baskını'nı inceleyen bu çalışma, baskının daha önce ortaya konmamış olan detaylarını gözler önüne sererken Britanya'nın ve dünyanın olayları bakış açısını değerlendirmiş, Türk algısının nasıl şekillendiği örneklerle açıklanmış, Kırım Harbi'nin seyrini değiştirecek olayların fitilinin baskınla nasıl ateşlenip, basın aracılığıyla da nasıl körüklendiğini ortaya koyma amacı taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sinop Baskını, Kırım Harbi, İngiliz basını, Rusya, Osmanlı donanması.

* Bu makale "Ireland-Ottoman Relations (1845-1922)" başlıklı ve 1059B192400083 numaralı TÜBİTAK - 2219 projesi kapsamında Trinity College Dublin'de tamamlanan çalışmalar neticesinde üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Sinop/Türkiye, fkusku@sinop.edu.tr, orcid.org/0000-0003-4980-6219.

Echoes of a Disaster: The Sinop Raid in the British Press

Abstract

The Sinop Raid, which took place on November 30, 1853, had a wide impact in the world in terms of military, political and most of all, humanitarian aspects. In the struggle between two unequal powers that took place with the sudden attack of the Russian navy, the Ottoman side faced thousands of martyrs, hundreds of wounded and captured, and millions of liras worth of material damage. The battle simultaneously contained cruelty and heroism, and this situation was the subject of thousands of news items, especially in the British press. This study, which examines the Sinop Raid through British newspapers, which are the first-hand sources of the period, reveals previously undisclosed details of the raid, evaluates the British and world perspectives on the Turks, and aims to reveal how the events that would change the course of the Crimean War were sparked off by the raid and how they were fanned by the press.

Keywords: Sinop Raid, Crimean War, British press, Russia, Ottoman navy.

Giriş

19. yüzyılın ikinci yarısında Sinop şehri hem Osmanlı hem de dünya tarihi açısından son derece trajik bir olaya sahne olmuştur. 1853-1856 yılları arasında gerçekleşen ve tarihe Kırım Harbi olarak geçen Osmanlı-Rus Savaşı'nın dönüm noktalarından biri 30 Kasım 1853'te Sinop'ta yaşanmış, bu hadise hem savaşın hem de Sinop şehrinin kaderini geri dönmeyecek bir şekilde değiştirmiştir.¹ Osmanlı donanmasının büyük bir kısmının Rus filosu tarafından imha edilmesiyle sonuçlanan bu baskın, Avrupa kamuoyunda geniş yankı uyandırmış ve özellikle İngiliz basınında ilgiyle takip edilmiştir. Bu çalışmada, British Newspaper Archive verilerinden yararlanılarak İngiliz gazetelerinde Sinop Baskını'nın ele alınışı, olayın kamuoyundaki karşılığı ve ulusal/uluslararası siyasetlerine yansımaları değerlendirilmiş, böylece İngiliz basınının gözüyle bir Sinop Baskını portresi çizilmeye çalışılmıştır.²

Çalışmamıza konu olan Sinop Baskını, 30 Kasım 1853'te gerçekleşti. Baskından kısa bir süre önce Osmanlı donanması Rus tehdidine karşı karakol görevinde bulunmak üzere Karadeniz'e açılmıştı. Donanma komutanları Patrona Osman ve Riyale Hüseyin Paşa'lara düşmanı gözlerine kestirdikleri durumda karşı tarafın saldırması beklenmeden ateş yetkisi de verilmişti.³ Ancak aniden bastıran şiddetli bir fırtına nedeniyle donanma Sinop Limanı'na sığınmak zorunda kalmıştı.⁴ Fırtına nedeniyle hasar gören donanma, yeniden denize açılmak yerine limanda kalmayı tercih etmiş, ancak bu karar donanmanın tamamına mal olacak stratejik bir hata olarak sonuçlanmıştı.⁵ Zira Rus donanması, korumasız ve manevra kabiliyeti kısıtlanmış Osmanlı filosunu sığ sularda saldırıya açık bir halde bulmuştu.⁶

1 Trevor Royle, *Crimea: The Great Crimean War 1854-1856*, New York, St. Martin's Press, 2000, s. 91-103.

2 Britanya'da çıkan gazeteleri ifade etmek için literatürde kabul gören genel kullanım "İngiliz Basını" olduğu için makale genelinde bu ifade tercih edilmiştir. Ancak İngiltere'nin yanı sıra Galler, İskoçya ve İrlanda basınından da yararlanılmıştır. Ayrıca makalenin temelini oluşturan gazete haberlerinin konu itibarıyla İngiliz bakış açısıyla yazılan haberler olduğunu okuyucunun dikkate alması gerekmektedir.

3 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), İrade Hariciye (İ.HR.), 106/5182 22 04 1270/22 Ocak 1854.

4 BOA, Amedi Kalemî Evrakı (A.}AMD), 50/26 28 02 1270/ 30 Kasım 1853.

5 Besim Özcan, "Rus Donanmasının Sinop Baskını", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1990, s. 183.

6 Midhat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C. VI, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011, s. 3031.

30 Kasım 1853 sabahı, Patrona Osman Paşa Osmanlı filosu limanda hilal biçiminde dizilmiş bir şekilde konuşlanmışken, Amiral Nahimov'un idaresindeki Rus filosu tarafından kısa sürede etkisiz hale getirilmiştir.⁷ Sadece birkaç saat süren çatışma sonucunda Osmanlı donanması büyük ölçüde imha edilmiş, yaklaşık dört bin kişilik mürettebatın yarısından fazlası hayatını kaybetmiştir.⁸ Saldırı askeri kayıplarla sınırlı kalmamış; aynı zamanda Sinop şehri büyük oranda tahrip edilmiş, bombardıman ve yangınlar neticesinde 2.500'den fazla ev zarar görmüştür.⁹

Sinop Baskını hem verilen kayıplar hem de sivil halk üzerinde yarattığı derin etkilerle Osmanlı tarihinde önemli bir yere sahiptir. Saldırı sırasında şehrin yönetim erkânıyla birlikte şehri terk etmek zorunda kalan halk, geri döndüğünde yerleşim yerlerinin büyük ölçüde tahrip edildiğini ve evlerinin yakılıp yıkıldığını görmüştür. Binlerce askerin şehit düşmesi, haber alındıktan sonra imparatorluk genelinde büyük bir yas ve kedere neden olmuştur. Devlet tarafından da bu trajik olayı ve şehitlerin hatırasını yaşatmak adına Sinop'ta bir şehitlik inşa ettirilmiştir. Şehitliğin etrafı taş duvarlarla çevrilerek koruma altına alınmış, içerisine ise Sinop Muharebesi'ni anlatan bir mermer kitabe yerleştirilmiştir. Bununla birlikte, aynı dönemde tersane bölgesinde bir "Şehitler Çeşmesi" de yaptırılmıştır.¹⁰ Ayrıca Kırım Savaşı sırasında Osmanlı ordusunun yanında savaşan ve hayatını kaybeden İngiliz askerleri için ayrı bir mezarlık düzenlenmiştir.¹¹

Baskın neticesinde özellikle liman faaliyetleri açısından Sinop'un Karadeniz'deki stratejik konumu sarsılmış, bu durum bölgedeki diğer limanların yükselişine zemin hazırlamıştır. Nitekim baskın sonrası dönemde Trabzon ve Samsun limanlarının önemi belirgin şekilde artarken Sinop'un ticari faaliyetleri ise büyük ölçüde gerilemiştir. Dönemin ithalat-ihracat verileri incelendiğinde; Sinop limanı 1.220.000 franklık bir ticaret hacmine sahipken, Samsun'un 15.000.000

7 Candan Badem, *The Ottoman Crimean War (1853-1856)*, Leiden, Brill, 2010, s. 115.

8 Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi (Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri)*, C. V, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007, s. 235.

9 İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 4, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1972, s. 148-149; Yanan evlerin tamiri için Sultan Abdülmecid tarafından 100.000 kuruş atıyye ihsan buyurulmuştur. BOA, İrade Meclis-i Vala (İ..MVL.), 298/12132 02 06 1270/2 Mart 1854.

10 Çeşmenin tamamlandığı 2 Eylül 1858'de Sinop Kaymakamı Aziz Bey tarafından Dahiliye Nezareti'ne bildirilmiştir. BOA, İrade Dahiliye (İ..DH.), 411/27198 23 01 1275/2 Eylül 1858; Çeşme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Cenk Demir, "Anıtsal Bir Hayrat: Sinop Şehitler Çeşmesi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 21, S. 43, Aralık 2021, s. 465-504.

11 Bu mezarlığın yıkılan duvarları ise II. Abdülhamid döneminde restore edilmiştir. BOA, Dâhiliye Mektubi (DH. MKT), 46/5 14 B 1311/21 Ocak 1894.

frank ve Trabzon'un 86.000.000 franklık hacme sahip olduğu görülür. Kısacası Karadeniz ticaretinde ağırlık merkezi Sinop'tan komşularına kaymıştır.¹²

30 Mart 1856'da Kırım Harbi'nin sona ermesinin ardından imzalanan Paris Antlaşması da Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'deki askeri varlığını doğrudan etkilemişti. Antlaşma gereği Osmanlı Devleti, Karadeniz'de donanma ve tersane bulundurmamayı taahhüt etti. Bu taahhüt, Sinop'un uzun yıllar boyunca sahip olduğu askeri tersane ve liman işlevlerine de fiilen son vermiş oluyordu. Dolayısıyla Paris Antlaşması, Sinop Tersanesi'nin kapısına kilit vurulmasına neden olarak şehrin kaderinde önemli bir etken olmuş, şehrin askeri, ticari ve lojistik rolünde belirgin bir gerilemeye yol açmıştı.¹³

Literatürde genellikle "Sinop Baskını" olarak anılan bu hadise¹⁴; zaten 18. yüzyıldan beri oldukça gerilimli devam eden Osmanlı-Rus ilişkilerini daha da olumsuz bir zemine çekmiş, Batı'daki Rus karşıtlığını ise iyice arttırmıştır. Neticede İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı Devleti'nin müttefiki olarak savaşa dahil olmaları Kırım Harbi'nin seyrini değiştirmiştir. Bu bağlamda Sinop Baskını, kimlerince ilk Dünya Savaşı olarak adlandırılan Kırım Harbi'nin seyrini değiştiren, dönemin önemli kırılma noktalarından biri olarak değerlendirilmektedir.¹⁵

12 Mehmet Öz, "Sinop", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 12, 2009, s. 255; Besim Darkot, "Sinop", *İslam Ansiklopedisi (İA)*, C. X, 1967, s. 687.

13 Paris Antlaşması'nın ilgili maddesi şöyledir: "Karadeniz tarafsız hale getirilecek. Bütün milletlerin ticaret gemilerine açık, fakat harp gemilerine kapalı bulunacak. Osmanlı Devleti ve Rusya, Karadeniz kıyılarında ne tersane ne de donanma bulundurmayacaklar." Enver Ziya Karal, *a.g.e.*, s. 244; Kemal Beydilli, "Paris Antlaşması", *DİA*, C. 34, 2007, s. 169-172.

14 Sinop Baskını hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Besim Özcan, *Sinop Deniz Felaketi*, İstanbul, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, 2009; Ali Fuat Öreç, "Kırım Harbi Deniz Savaşları", *Savaşın Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853-1856) Sempozyumu, 22-23 Mayıs 2006, Bildiriler*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2007, s. 1944-; Tevfik İnci, "Sinop Faciası", *Resimli Tarih Mecmuası*, C. 7, S. 81, s. 544-550; Ali Soyer, "Osmanlı-Rus İlişkilerinde Çeşme ve Sinop Baskınları", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, 2007; Besim Özcan, "1853 Sinop Felâketinin Ülkede, Rusya'da ve Avrupa'daki Akisleri", *Türk Kültürü Dergisi*, S. 354, 1992, s. 621-632; Besim Özcan, "Bir Baskının Anatomisi: Sinop Faciası", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, C. 1, S. 2, 2007, s. 7-18.

15 Kırım savaşı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sir Adolphus Slade, *Türkiye ve Kırım Harbi 1853-1856*, Ankara, Dörinel Yayınları, 2024; Fevzi, *1853-1855 Türk-Rus Harbi ve Kırım Seferi*, İstanbul, Devlet Matbaası, 1927; Candan Badem, *Kırım Savaşı ve Osmanlılar*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017; Orlando Figes, *Kırım*, çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2012; Hayreddin Nedim Göçen, *Kırım Harbi*, haz. Şemsettin Kutlu, İstanbul, Tercüman Gazetesi Yayınları, 1977; Serkan Yazıcı, "The Crimean War and Ottoman Empire in the European and American Newspapers", *The Oriental Studies*, National

1. İngiliz Basımına Yansıyan İlk Haberler

Sinop Baskını hadisesi, Avrupa’da da hissedilmeye başlanan Rus tehdidi ve bilhassa bu tehdiye karşı bir set olarak görülen Osmanlı’nın toprak bütünlüğünü koruma meseleleri nedeniyle Britanya’yı birinci dereceden ilgilendiriyordu.¹⁶ Bu yüzden baskının yaşandığı günden 3 ay sonrasına kadar İngiliz basınında yaklaşık 3.000 haberde Sinop Baskını ibaresinin geçtiği, British Newspaper Archive’de yapılan çalışmalar neticesinde tarafımızca tespit edilmiştir. İroniktir ki baskının gerçekleştiği 30 Kasım 1853 günü İngiliz basınında, Ruslar tarafından Sivastopol’dan yapılabilecek bir baskına karşı Sinop’taki Osmanlı tersanesini korumak için İngiliz ve Fransız donanmalarından bir filonun gönderileceği yazılmıştı.¹⁷ Gazetelerde bir süredir Sinop ile Trabzon arasında sahili ablukaya alan Rus filosunu aramak üzere donanmaların gönderilmesi gerektiğiyle ilgili çeşitli makaleler de yer alıyordu.¹⁸ Aslında İngiliz basını Karadeniz’de dolaşan Rus filosunun büyük bir tehlike oluşturduğunu aylar öncesinden görmüş, durumu gazete sayfalarına taşıyarak müttefik Britanya hükümetini uyarmak istemişti.

30 Kasım 1853’te gerçekleşen Sinop Baskını’nın haberi İstanbul’a 3 Aralık’ta ulaştı.¹⁹ Britanya gazetelerine ise ancak 12 Aralık günü yansımaya başladı.²⁰ Basında yer alan ilk haberlere göre, 30 Kasım’da Amiral Nahimov komutasındaki altı Rus savaş gemisi Sinop’ta bir Osmanlı filosuna saldırmış, şehirdeki bataryaların ateşine rağmen bir buçuk saat içinde yedi Osmanlı fırkateyni, bir buharlı fırkateyn, iki korvet ve üç nakliye gemisini tamamen imha etmişti.²¹ 6 Aralık tarihli Odessa kaynaklı bir telgraf, Viyana üzerinden Paris’e ulaşmış ve yukarıdaki bilgileri doğrulamış, ancak daha fazla ayrıntı

Academy of Sciences of Ukraine, 2012, s. 222-264; Erdoğan Keleş, “Osmanlı, İngiltere ve Fransa İlişkileri Bağlamında Kırım Savaşı”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.

16 İngiliz basınında genel olarak Kırım Harbi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşen Müderrisoğlu Esiner, “Kırım Savaşı’nda İngiliz Politikası”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017, s. 96-140.

17 *Morning Chronicle*, 30 Kasım 1853, s. 5. (Yayın hayatına Londra’da 1770’te başlamıştır. İlk yayıncısı belli değildir. 1865’e kadar 18.432 sayı yayınlanmıştır.)

18 *Daily News*, 8 Aralık 1853, s. 5. (1846’da Charles Dickens tarafından kurulmuştur. 1960’a kadar 35.002 sayı yayınlanmıştır.)

19 *Exeter and Plymouth Gazette*, 17 Aralık 1853, s. 3. (1827’de Woolmer and Thacker tarafından kurulmuştur. 1952’ye kadar 16.824 sayı yayınlanmıştır.)

20 İlk haber Viyana’da 8 Aralık günü çıkmış, 12 Aralık günü *Times*’a yansımıştır. *Times*, 12 Aralık 1853, s. 6.

21 *Morning Chronicle*, 12 Aralık 1853, s. 5.

vermemiştir. Batırılan ya da ele geçirilen Osmanlı gemilerinin sayısı on iki olarak tahmin ediliyordu.²²

Muharebe başlangıçta gazetelerde “Sinop Katliamı” veya “Sinop Kıyımı” başlığıyla duyurulmuştu.²³ Haber metinlerinde bu eylem; “rezil”, “karanlık”, “kan dökücü” ve “şeytani” ifadeleriyle sunuluyordu. Bazı gazeteler ise “Cinayet Savaşı”²⁴ ve “Zorbanın Savaşı”²⁵ başlıklarını kullanmıştı. *Leeds* gazetesinde “Böylesi bir eylem kadar rezil, böylesi bir ihanet kadar karanlık, böylesi bir katliam kadar kan dökücü ve şeytani başka bir davranış düşünülemez; zira bu olay, bu bağlamda değerlendirildiğinde, artık yalnızca ‘Sinop Katliamı’ olarak anılabilir” şeklinde ağır ifadeler yer alıyordu.²⁶

Sinop herkes tarafından bilinen bir yer olmadığı için haberlerin birçoğu normal olarak öncelikle okuyucularına Sinop’u tarif etmekle başlıyordu. Basında Sinop için, şehrin antik ismi olan Sinope’nin tercih edildiği görülmektedir. *Daily News*’te yer alan habere göre, çatışmanın gerçekleştiği Sinope (Sinop) limanı, Anadolu kıyısında, İstanbul ile Batum’un tam ortasında yer alan bir burun sayesinde oluşmuş küçük bir körfezde yer almaktaydı. Sinop, İstanbul’a yaklaşık 300 mil, Batum’a da 300 mil mesafedeydi; Sivastopol (Kırım’daki büyük Rus deniz üssü) ise yaklaşık 200 mil kuzeybatısındaydı. Dolayısıyla Sinop, hem Asya ordusuna veya Çerkeslere yardım taşıyan Türk gemileri için iyi bir sığınak hem de Sivastopol’dan Prens Vorontsov’un ordusuna gitmekte olan Rus takviyelerini engellemekle görevli bir filo için stratejik bir üs konumundaydı.²⁷

Sinop’un önemi, İstanbul’daki tersane dışında Karadeniz’de bulunan tek gemi inşa alanı olmasından kaynaklanmaktaydı. Burada imparatorluk genelinde kullanılacak olan savaş gemileri yapılıyordu. Çevredeki dağlarda kesilen meşe çok kaliteliydi bu nedenle Sinop’ta inşa edilen gemiler, Türk donanmasındaki en iyi gemiler olarak kabul edilmekteydi. Tüm bunlara rağmen limanın tahkimatı eksik ve kötü durumdaydı.²⁸ Tahkimatın kötü olmasının nedeni ise daha önce

22 *Carlow Morning Post*, 17 Aralık 1853, s. 2. (1853’te İrlanda’da kurulmuştur. 1877’ye kadar 1092 sayı yayınlanmıştır.)

23 *Kerry Examiner*, 24 Aralık 1853, s. 5. (1840’ta Kerry’de kurulmuştur. 1856’ya kadar 1160 sayı yayınlanmıştır.)

24 *Kerry Examiner*; “Murder Battle”, 24 Ocak 1854, s. 2.

25 *Lloyd’s Illustrated Newspaper*, “Battle of the Bully”, 18 Aralık 1853, s. 1. (1842’de Londra’da kurulmuştur. 1917’ye kadar 3.831 sayı yayınlanmıştır.)

26 *Leeds Intelligencer*, 24 Aralık 1853, s. 2. (1754’te Leeds/Yorkshire’da kurulmuştur. 1866’ya kadar 5.868 sayı yayınlanmıştır.)

27 *Daily News*, 13 Aralık 1853, s. 5.

28 *Reynolds’s Newspaper*, 18 Aralık 1853, s. 9. (1850’de Londra’da kurulmuştur. 1938’e kadar 4.611 sayı yayınlanmıştır.)

Sinop'a deniz saldırısı düzenlenmemiş olmasıydı. Savunma hatları 40 yıldır tamir dahi görmemişti. Kısacası Osmanlı yönetimi, Sinop için hiçbir tehdit olmadığını düşünerek rahat davranmışlardı.²⁹ Burada ilginç olan husus ise Osmanlı-Rus savaşından önce Sinop'tan Rusya'ya önemli miktarda kalas ihracatı yapılmıştı.³⁰ Yani belki de tarihin acı bir cilvesi olarak, limana saldıran Rus gemilerinden bazılarında Sinop'ta yetişen ağaçlar kullanılmıştı.

Basında ilk etapta olayla ilgili çeşitli şüphelere de yer veriliyordu. Bazı gazeteler İngiltere'nin saldırıdan haberdar olmuş olabileceğini ima ederek "Rus filosunun Sinop'a saldırmak için denize açıldığı haberinin İstanbul'a ulaşmasından sonra, Sinop'taki gemilere yardım gönderilmesini kim engelledi?" sorusunu soruyordu.³¹ Bazı haberlerde ise Türklerin, İngiliz bayraklı Rus gemileri tarafından kandırıldığı ve bu nedenle bu kadar hazırlıksız yakalandıkları yazılıyordu³² ki böylesi bir bilgi daha önceki çalışmalarda yer almamaktadır.³³ Bu teoriye göre Ruslar ateşe başlamadan önce İngiliz bayrağı çekmiş, bu da Türk bataryalarının gecikmeli ateş açmasının nedenlerinden biri olmuştu.³⁴ Şehirde ise başka bir şüphe mevcuttu. Bir söylenti Sinop'ta gemilerin durumuyla ilgili istihbaratı şehirde bulunan Avusturya elçisinin Ruslara bildirdiği ve saldırıya neden olduğu yönündeydi. Bu yüzden Avusturya elçisinin evinin yakıldığı ve kendisine karşı büyük bir nefret duyulduğu ifade ediliyordu.³⁵

İngiliz basınına yansıyan Fransız menşeli gazetelerde de muharebe haberi manşet olmuştu. *Paris Moniteur*, Rus zaferini doğrulamış; *Presse*, doğru anlamda bir deniz savaşı yaşanmadığını, yalnızca Batum'a asker taşıyan birkaç Türk firkateyni ve bazı nakliye gemilerinin Rus kuvvetleri tarafından baskına uğradığını belirtmiş; *La Patrie*, haberin Rus kaynaklarından geldiği için ihtiyatlı yaklaşılması gerektiğini yazmıştı.³⁶

29 *Devizes and Wiltshire Gazette*, 22 Aralık 1853, s. 2. (1822'de *Devizes*, Wiltshire'de kurulmuştur. 1905'e kadar 3.756 sayı yayınlanmıştır.)

30 *Kastamonu Vilayeti Salnâmesi*, Kastamonu Vilayet Matbaası, Def'a 20, Kastamonu 1317 (1899), s. 337.

31 *Daily News*, 20 Aralık 1853, s. 4.

32 *Liverpool Mercury*, 23 Aralık 1853, s. 6. (1811'de Liverpool'da kurulmuştur. 1904'e kadar 17.181 sayı yayınlanmıştır.)

33 Baskından 6 ay sonra arşive yansıyan bir belge bu bilgiyi destekler niteliktedir. Nisan 1854'te Sinop limanına giriş yapacak olan İngiliz-Fransız donanmasına ait gemilerin bir işaret-i mahsus ile işaretlenmeleri istenmişti. BOA, Hariciye Siyasi (HR.SYS.), 1347/56 10 04 1854.

34 *Leeds Intelligencer*, 24 Aralık 1853, s. 2.

35 *Hull Packet*, 23 Aralık 1853, s. 5. (1799'da Hull'da kurulmuştur. 1886'ya kadar 4.452 sayı yayınlanmıştır.)

36 *Liverpool Mercury*, 13 Aralık 1853, s. 8.

Hem İngiliz hem de Fransız basın kaynakları, haberi başta Rusların abartısı olarak değerlendirmiş, bunu savunmak için de kendi tezlerini öne sürmüşlerdi. Aslında her iki ülke de Rusların başarılı bir saldırı yaptıklarına inanmak istemiyorlardı. 13 Aralık'ta *Daily News*'te çıkan haber, Rusların olayları yanlış ve kasıtlı olarak abartılı aktardıklarının altını çiziyordu. Gazete, Rusların esir aldıkları ve donanma komutanı olarak lanse ettikleri Osman Paşa'nın Osmanlı donanmasının komutanı olmadığını yalnızca Sinop'a giden filonun komutanı olduğunu, Osmanlı donanmasından 12 savaş gemisinin ele geçirilmediğini, Türklerin çok üstün bir güce karşı önemli bir direniş gösterdiklerini belirtiyordu.³⁷ Nitekim *Daily News* haklıydı. Zira Osman Paşa, devletin kaptanıdıryası değil, yalnızca Sinop'ta bulunan filonun komutanıydı; filo 12 savaş gemisinden oluşmuyordu ve gerçekten Rus gemileri de ağır hasar almıştı.³⁸

2. Baskın Sırasında İki Tarafın Askeri Durumu

Sinop Limanında veya açıklarında bulunan Osmanlı filosu toplamda on iki gemiden oluşmaktaydı. Bu filo; yedi firkateyn, iki korvet, iki nakliye gemisi ve bir buharlı gemiden meydana gelmekteydi.³⁹ Sinop Baskını'nın ardından bölgeye intikal eden bir İngiliz savaş gemisinde görevli subayların hazırladığı detaylı rapora göre Osmanlı filosu Sinop Körfezi'ne demirlemişti. Ancak bu filo, giderek yaklaşmakta olan büyük bir tehdiye karşı savunmasız kalacaktı. Haberlere göre 21 Kasım'da, üç adet iki güverteli gemi ve bir firkateynden oluşan bir Rus filosu bölgeye yönelmişti.⁴⁰

Tablo 1. Sinop Baskını Sırasında Osmanlı Filosunda Yer Alan Gemilere Ait Bilgiler⁴¹

Gemi Adı	Top Sayısı	Personel Sayısı	Kaptanı	Durumu
Nâvek-i Bahri	52	500	Ali Bey	Kendini havaya uçurdu.
Nesim-i Zafer ⁴²	52	500	Hasan Bey	Batırıldı.

37 *Daily News*, 13 Aralık 1853, s. 5.

38 Mustafa Cezzar, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C. 6, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2011, s. 3031.

39 *Kerry Evening Post*, 17 Aralık 1853, s. 4. (1829'da Kerry'de kurulmuştur. 1917'ye kadar 9.130 sayı yayımlanmıştır).

40 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4. (1763'te Dublin'de kurulmuştur. 1924'e kadar yayın hayatını sürdürmüştür).

41 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

42 Ruslar bu gemiyi zafer anısı olarak yanlarında götürmek istemişler de gemi aldığı ağır hasar

Fazlillah	38	400	Ali Mahir Bey	Batırıldı.
Gül-i Sefid	24	200	Salih Bey	Batırıldı.
Avnillah	36	400	Patrona Osman Paşa	Yaralı ve esir
Dimyad	56	500	Ahmet Şahin Bey	Batırıldı.
Necm-i Eşfân	24	300	Hüseyin Bey	Karaya oturdu, esir
Kaid-i Zafer	50	500	Ethem Bey	Havaya uçtu. Kaptan kaçtı.
Nizamiye	60	600	Riyale Hüseyin Paşa ve Kaptan Kadri Bey	Havaya uçtu. Kaptan vefat etti.
Feyz-i Mâbûd	22	240	İzzet Bey	Batırıldı.
Taif (buharlı)	16	300 / 300 beygir gücünde buharlı gemi	Yahya Bey	Kaçmayı başardı.
Ereğli (buharlı)	4	150	-	Batırıldı.

Sinop'ta bulunan Osmanlı filosu, toplamda 434 topa ve 4.490 kişilik mürettebata sahip on iki gemiden oluşuyordu; bu gemiler arasında sadece iki buharlı gemi bulunmaktaydı. Rus donanması ise Osmanlı'ya kıyasla çok üstün bir kuvvete sahipti. Yalnızca Karadeniz'de bulunan filoları 35.670 kişiden oluşuyordu.⁴³ Ruslar, çoğu çatışmaya dahi katılmayan dört buharlı gemi ve iki fırkateyne ek olarak, muharebede aktif şekilde kullandıkları 600 ağır top ile üstün

nedeniyle batmıştı. Ali Fuat Öreç, "Kırım Harbi Deniz Savaşları", *Savaşın Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853-1856): Bildiriler, 22-23 Mayıs 2006*, İstanbul, 2007, s. 31.

43 Rusların tüm donanma gücü 512 parça gemiden ve 90.985 personelden oluşmaktaydı. Robert Thomas, *The Russian Army of the Crimean War 1854-56*, Oxford, Osprey Publishing, 1991, s. 11.

ateş gücüne sahipti. Osmanlı gemilerinin karşısında Paris, Grandük Konstantin, Tri Sviyatitelya, İmparatoriçe Maria, Çeşme ve Rostislav savaş gemileri bulunuyordu.⁴⁴ Rus mermileri 68, 42 ve 32 libre gibi yüksek kalibrelerde olup, Osmanlı gemilerine ağır hasar verebilecek seviyedeydi.⁴⁵

Rus donanması sahip olduğu yüksek patlayıcı mermilerle Osmanlı filosunun önündeydi. Bu muharebeye kadar gemilerin toplarla batırılması âdetti ancak ilk kez patlayıcı mermilerin gemilere toplar kadar hasar verebileceği görülmüştü.⁴⁶ Bu dönem Rus donanmasının kullandığı Paixhans topları oldukça yüksek bir patlayıcı güce sahipti.⁴⁷ Bu toplar geleneksel düz uçlu ve ağızdan doldurulmalı güllerle ile modern arka kısımdan doldurulan yivli toplar arasındaki geçişi sağlayan modellerdi ve klasik güllere kıyasla çok daha yıkıcı bir etkisi vardı.⁴⁸ Yalnız patlayıcı mermilerin o dönemde adaletsiz ve hileli sayıldıklarını da belirtmek gerekir. Hem bu adaletsiz ateş gücü hem de gemilerinden düşmüş olan denizcilere saldırıların devam etmesi gibi nedenler daha sonra değinileceği üzere İngiliz basımında Osmanlı yanlısı bir kamuoyunun oluşmasına neden olacaktı.⁴⁹

3. İngiliz Gazetelerine Göre Sinop Baskını'nın Safhaları

Tarih ilerledikçe gazetelerde baskının ayrıntıları da netleşiyordu. *Daily News*'in baskından yaklaşık bir ay sonra, 23 Aralık 1853 tarihli haberinde saldırı ilk kez tüm ayrıntılarıyla Britanya'ya aktarıldı. Buna göre Amiral Nahimov, Karadeniz'de sefer yaparken uzak bir mesafeden Sinop körfezinde bir Türk filosunu fark etmişti. Bunun üzerine, Bessarabia adlı savaş buharlı gemisi, düşman gemilerinin bazılarını Sinop körfezinde gördüğünü bildirmek üzere Sivastopol'e gönderildi. Bu istihbarat alındığında, üç adet 120 toplu gemi; Paris, Grandük Konstantin ve Tri Sviatitelia Sivastopol'e hareket etmeleri için emir aldı. Bu sırada Amiral Nahimov üç savaş gemisi ile rüzgârın uygun olmasından faydalanarak Sinop körfezini keşfe gitmiş ve düşman filosunun düzenini öğrenmişti. Filo, sahil boyunca hilal şeklinde dizilmişti. Gemilerin arkasında

44 Besim Özcan, *a.g.t.*, s. 105.

45 Zeki Arıkan, "Kırım Savaşı ve Sinop Baskını (1853)", *XVIII. Yüzyıl Başından XX. Yüzyıla Kadar Türk Denizcilik Tarihi*, C. II., 2009, s. 116.

46 Candan Badem, *a.g.e.*, s. 120.

47 Andrew Lambert, *The Crimean War: British Grand Strategy against Russia, 1853-56*, Manchester, Manchester University Press, 1991, s. 60.

48 Charles Couchston Gillispie, "Science and Secret Weapons Development in Revolutionary France, 1792-1804: A Documentary History", *Historical Studies in the Physical and Biological Sciences*, S. 23/1, 1992, s. 151.

49 John Sweetman, *The Crimean War: 1854-1856 (Essential Histories)*, ed. Robert O'Neill, Oxford, Osprey Publishing, 2001, s. 20.

beş adet batarya kurulmuştu. Sivastopol'den hareket eden Amiral Novossilsky, deniz bölüğüne katılmak üzere filo ile birleşti. Aynı gün, Amiral Nahimov, filosuna verdiği bir emirle rüzgârın uygun olduğu ilk anda düşmana iki sütun halinde saldırma niyetini açıkladı. Sağ sütun, Koramiral Nahimov tarafından, bayrağını İmparatoriçe Maria adlı gemisine çekerek, Grandük Konstantin ve Çeşme'yi takip edecekti. Sol sütun ise Amiral Novossilsky komutasında, Paris, Tri Sviatitelia ve Rostislav gemilerinden oluşacaktı. 30 Kasım sabahı, 9 ila 10 arasında hafif bir rüzgârın etkisiyle, Amiral filosuna savaş için hazırlık emri verdi ve Sinop körfezine doğru hareket etmeye başladılar. Her iki sütundaki gemiler, tüm yelkenleri açarak ilerlemelerine rağmen yoğun sis ve yağmur nedeniyle yarım milden daha yakın mesafede bile fark edilmiyorlardı.⁵⁰

İngiliz basını gibi Rus kaynakları da havanın sisli olduğunu ve görüşün yarım mile kadar düştüğünü ifade etmiştir.⁵¹ Türk kaynaklarında ise yoğun sis ve yağmura ek olarak şiddetli bir kar tipisinden bahsedenler de olmuştur.⁵² Ancak tüm ifadelerde yoğun sis ve yağmur geçtiği için öyle kabul etmek daha doğru gözükmektedir. Bir ihtimal yağmurun karla karışık şekilde yağıyor olması ve sisle birlikte kar gibi algılanması da mümkündür. Her halükârda 30 Kasım sabahı havanın, görüş mesafesi düşük ve oldukça çetin şartlara sahip olduğu aşîkârdır. Olumsuz hava şartlarının ise saldıranın yanında olduğu, bu açıdan Osmanlı filosunun hazırlıksız olduğu kadar şanssız da olduğu görülmektedir.

Baskın sırasında liman dışında kalan bazı Rus gemileri, kaçmaya teşebbüs eden Osmanlı unsurlarını engellemekle görevlendirilmişti. Şehirde bulunan kara bataryalarının yoğun ateşine rağmen Rus filosu bir buçuk saat içinde Osmanlı filosunu tamamen yok etti. Öğle saatlerinde başlayan çatışma, tam anlamıyla bir ölüm kalım mücadelesine dönüşmüş, yüzlerce insanın canına mal olmuştu.⁵³ Osman Paşa'nın bulunduğu amiral gemisi Sivastopol'e götürülmek istendi ancak gemi batmaya başlayınca Osman Paşa ile mürettebatı Rus gemilerine alındı. Çatışmanın şiddeti nedeniyle Rus amiral gemisi dahi ciddi hasar gördü ve neredeyse Sivastopol'e ulaşamayacak hale geldi. Zaferin ardından Prens Mençikof, bu önemli gelişmeyi Çar'a şahsen bildirmek üzere Odessa'dan St. Petersburg'a hareket etti.⁵⁴

50 *Daily News*, 23 Aralık 1853, s. 5.

51 Hacı Murat Arabacı, "Rus Tarih Yazımında Sinop Muharebesi ve Bazı Hususların Mukayesesini", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, C. 5, S.11, Mart 2018, s. 198.

52 Fevzi Kurdoğlu, "Sinop Baskını", *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, S. 10, Ekim 1980, s. 32.

53 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

54 *Connaught Telegraph*, 21 Aralık 1853, s. 4. (1828'de Mayo'da kurulmuştur. Günümüzde yayın hayatına devam etmektedir.)

Waterford News gazetesinde yer alan haberde, saldırının daha net anlaşılabilmesi için Sinop Körfezi'nin coğrafi yapısı ayrıntılı şekilde tasvir edilmekteydi. Habere göre, körfez kuzeye doğru uzanıp ardından doğuya yönelen bir yarımada tarafından şekillenmekteydi. Burun noktasından körfez girişine kadar olan mesafenin yaklaşık 10 ila 12 İngiliz mili olduğu; körfezin dip kısmının yaklaşık sekiz mil, toplam uzunluğunun ise tahminen 15 mil civarında bulunduğu ifade edilmiştir. Gazete, Osmanlı filosunun körfezin ortasında demirlediğini ve gemilerin üç sıra halinde hilal şeklinde dizildiğini belirtmiştir. Buna göre, girişe bakan ilk sırada üç, diğer iki sırada ise dörder gemi bulunmaktaydı. Körfeze bakan yarımada yerleştirilmiş Osmanlı bataryalarının ise Rus filosu sisin de yardımıyla iyice yaklaşıp dek ateş açamadığı aktarılmıştır. Haberde, diğer kaynaklarda da görüldüğü üzere, Rus gemilerinin ateş etmeye hazır hale gelene dek İngiliz bayrağı çekmiş oldukları ve bu durumun Türk bataryalarının geç harekete geçmesinin nedenlerinden biri olduğu ifade edilmektedir. Haberde, iki farklı kaynağın da İngiliz bayrağının kullanıldığını doğruladığı bilgisi de yer almaktadır.⁵⁵

İngiliz bayrağı çekmiş olsun ya da olmasın Rus filosu sisin içinden bir anda belirmiş ve limanda demirli halde bulunan Osmanlı filosuna, daha filo ne olduğunu anlayamadan hızlı bir saldırı gerçekleştirmişti. Filonun savunmasız yakalanmasındaki en önemli sebep, tüm kaynakların ortak beyanı olan yoğun sisti.⁵⁶ Karadan yapılan Osmanlı topçu desteği ise etkisiz kalmıştı. Bu duruma sis, topçuların hafif kalması ve ateş hattının Osmanlı gemileri tarafından engellenmesi gibi etkenlerin neden olduğu düşünülmektedir.⁵⁷

Basın muharebede yaşanan olayların müstakil olarak da ayrıntısına girmiş, okuyucuya çok canlı görüntüler aktarmıştır. Örneğin, üç güverteli bir Rus savaş gemisi, Türk firkateyni Nizamiye ile Mısır'a ait Dimiyad firkateyni arasına girmişti. Ancak bu iki gemi, düşman henüz ateş açmadan çok yakın mesafeden gerçekleştirdikleri borda ateşiyle Rus gemisine ciddi zarar vermişlerdi. Aynı anda başka bir Rus savaş gemisi iki Osmanlı korveti arasına girerek saldırıya geçmişti ve kısa süre içerisinde Rus filosunun tamamı ateşe başlayınca çarpışma şiddetlenmişti. Bu esnada yaklaşan felaketi fark eden Taif adlı Osmanlı buharlı gemisi, buhar gücünü devreye alarak liman dışında nöbet tutan Rus gemileri arasından, büyük tehlikeler içinde ve güçlükle sıyrılmış ve limandan kaçmayı

55 *Waterford News and Star*, 23 Aralık 1853, s. 2. (1848'de Waterford'da kurulmuştur. 1999'a kadar yayınlanmıştır.)

56 *Freemans Journal*, 21 Aralık 1853, s. 2.

57 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

başarmıştı.⁵⁸ Taif gemilerin arasından sıyrıldıktan sonra bile iki korvet ve bir buharlı gemi tarafından uzun süre takip edilmiş, güçlüğüle menzil dışına çıkabilmişti. Bu sırada gövdesine 17 top mermisi isabet etmiş, mürettebattan kayıplar verilmişti.⁵⁹

Bu aşamada Kırım Harbi sırasında önemli bir rol oynayan Amiral Adolph Slade (Müşavir Paşa)'dan da bahsetmek gerekmektedir. Amiralin baskın sırasında Taif gemisi ile kaçtığı iddiası Rus kaynaklarında yer almış; Paşa, İngiliz ajanlığıyla itham edilmişti.⁶⁰ Bu durum literatürümüzde de çok sayıda çalışmada Müşavir Paşa'nın Taif'in kaçak komutanı olarak anılmasına neden olmuştur. Ancak Müşavir Paşa, ne söylediği gibi Taif gemisinin kaptanıydı ne de ajandı.⁶¹ Zira Taif'in kaptanı Yahya Bey'di ve kaçıışı o gerçekleştirmişti. Kaçış filo komutanı Patrona Osman Paşa'nın işaretiyle başlamış ve Rus takibinde büyük zorluklarla gerçekleşmişti.⁶² Hatta Taif buharlı gemisi İstanbul'a ulaşıp yaralılar için hemen geri dönülmesi gerektiğini belirtmiş ve 6 gün içinde şehre yardım ulaştırılması açısından önemli bir rol oynamıştı. Ayrıca Rus tehdidine karşı İngiliz ve Fransız gemilerinin desteğini de sağlamıştı. Müşavir Paşa da müttefik gemileriyle⁶³ Sinop'a gitmiş ve yaralılara yardım etmiştir. Anılarında askerlerin kendilerini görünce yeniden umutlandıklarını ve gördüğü manzara karşısındaki üzüntüsünü

58 Taif'in kaçıışı bir denizcilik başarısı olarak değerlendirilmiştir. Mücteba İlgürel, "Rus Donanmasının Sinop Baskını", *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, 13-17 Ekim 1986*, Samsun, 1988, s. 169.

59 *Examiner*, 24 Aralık 1853, s. 5.

60 Hacı Murat Arabacı, *a.g.m.*, s. 199.

61 Hatta İngiliz basınına göre Paşa, Karadeniz'deki devriye görevinden 26 Kasım'da İstanbul'a dönmüştü. Yani Taif gemisinde hiç bulunmamıştı. *Morning Post*, 12 Aralık 1853, s. 5. Paşa'nın anılarından Taif gemisinde olup olmadığını söylemek de mümkün değildir zira Paşa tüm olayları üçüncü bir göz gibi kaleme almış, birçok yerde kendisinden bile Müşavir Paşa diye bahsetmiştir. Paşa'nın anılarında ayrıntılı bir baskın ve Taif gemisinin kaçıışı anlatımı yer alsa da hiçbir cümlede kendi rolünden bahsetmemiştir. Sinop baskını sonrasında yardıma gidildiğinde ise "karaya çıktığımızda" ifadesinden kendisinin yardıma bizzat gittiği anlaşılmaktadır. Adolphus Slade, *Turkey and the Crimean War: A Narrative of Historical Events*, Smith, Londra, Elder and Co., 1867, s. 140-145.

62 *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kırım Savaşı (1853-1856)*, Ankara, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın No. 84, 2006, s. 169.

63 İngiliz filosuna ait Retribution ve Fransız filosuna ait Mogador adlı buharlı fırkateynleri Sinop'a gönderilmiş, üçüncü bir İngiliz buharlı gemisini ise çatışmaya dair tüm ayrıntıları öğrenmek üzere bölgeye yönlendirilmişti. *Belfast Newsletter*, 21 Aralık 1853, s. 4. (1737'de Belfast'te kurulmuştur. Dünya'nın en eski İngilizce günlük gazetesidir. Günümüzde yayın hayatına devam etmektedir.)

sayfalarca anlatmıştır.⁶⁴ Ayrıca Müşavir Paşa, baskından evvel Karadeniz'e açılan filonun büyük gemilerle desteklenmesi gerektiğini defalarca yazmış, küçük bir filo göndermenin hata olduğunu en başta belirtmiştir.⁶⁵

Müşavir Paşa Sinop'a yaptığı yardım seferinden dönünce Hariciye Nezareti'nde toplanan meşveret meclisinde bir konuşma yaparak Sinop'ta Türk askerinin nasıl kahramanca savaştığı, Rusların nasıl hasar aldıkları ve şehirdeki yaralıların tahliyesi hakkında bilgi vermişti.⁶⁶ Paşa, Mayıs 1854'te Teşrifîye adlı 84 toplu geminin kaptanı olarak yeniden Karadeniz'e açılmıştı.⁶⁷ Sonraki yıllarda liman reisliği gibi çeşitli görevlerde bulunan Müşavir Paşa, 1863'te 2. dereceden mecidi nişanı almış⁶⁸, 1866'da Osmanlı'daki görevinden emekli olmuş, 1867'de ise *Turkey and the Crimean War* adlı eserini yayınlamıştır.⁶⁹ Hem eserinde hem de Lord Stradford'a gönderdiği mektuplarda Türklerle ilgili olumlu ifadeler kullanmış, askerden ve donanmadan hep kendi donanması olarak bahsetmiş, yaşanan acıları da sahiplenmiştir.⁷⁰ Kısacası Osmanlı bahriyesinde oldukça iyi hatıralar bırakmıştır.⁷¹ Kasım 1877'de vefat eden Paşa'yla ilgili çok sayıda olumlu haber İngiliz basınına da yansımıştır.⁷²

Sinop Baskını'nda Osmanlı filosu dışında bir de İngiliz ticaret gemisi yakılmıştı. Bu geminin hikayesi de oldukça ilginçtir. Bideford limanına kayıtlı olan ve Brigantine Howard adıyla bilinen bu gemi, Kaptan Thomas Taverner komutasında Liverpool'dan İstanbul'a kömür yüklü olarak yola çıkmıştı. Gemi, İstanbul'dan sonra Sinop'a da kömür taşıyacak, ardından tahıl olarak İngiltere'ye geri dönecekti. Ancak 22 Kasım 1853'te Sinop'a ulaşan gemiden uzun süre haber alınamamış, adı ancak 11 Aralık'ta İstanbul'dan gönderilen bir mektupla yeniden duyulmuştur. *Lloyd's Illustrated Newspaper*'da yer alan habere göre Rus filosu, ticaret gemisinin kaptanına hiçbir uyarı yapmadan bombardımana

64 Adolphus Slade, *a.g.e.*, s. 145-151.

65 Selman Soydemir, "Osmanlı Donanmasında Yabancı Müsavirlerin Etkileri (18 ve 19. Yüzyıllar)", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s. 42.

66 *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kırım Savaşı (1853-1856)*, s. 173-174.

67 *Times*, 19 Mayıs 1854, s. 8.

68 BOA, Mühimme Kalemi Evrakı (A.}MKT.MHM.), 279/84 24 04 1280/6 Ekim 1863.

69 Adolphus Slade, *Turkey and the Crimean War: A Narrative of Historical Events*, Smith, Londra, Elder and Co., 1867.

70 Bernard Lewis, "Slade on the Turkish Navy", *Journal of Turkish Studies - Türklük Bilgisi Araştırmaları*, C. 11, Harvard University 1987, s. 1-10.

71 Haluk Y. Şehsuvaroğlu, "Müşavir Paşa (Amiran S. Adolphus Slade)", *Donanma Dergisi*, C. LXIV, S. 401, 1952, s. 39-43.

72 *Times*, 6 Mayıs 1878, s. 11.

başlamıştı. Topçu ve bomba ateşi altında Howard'ın halatlarını kesmesi mümkün olmamış, gemi kısa sürede Türk filosunun diğer gemileriyle birlikte alev almıştı. Hatta geminin kış tarafı bir patlama sonucu havaya uçmuş ve bu sırada bir Türk fırkateynine zarar vermişti. Bombardıman altında, yaklaşık 100 kişilik Türk mürettebat, Howard'a geçerek balta ve keski yardımıyla geminin halatlarını kesip kurtarmaya çalışmıştı. Ancak yangın Türk fırkateyninin barut deposuna ulaştığında büyük bir patlama olmuş, her iki gemi de yok olmuştur. Kaptan Taverner yalnızca üzerindeki kıyafetlerle hayatta kalmış, fakat karaya çıktığında şehir yağmalanırken haydutlar tarafından soyulmuş, geriye sadece gömleği ve iç çamaşırlarıyla bırakılmıştı. Ormana kaçarak mürettebatın kalanıyla birlikte bir ağacın üzerinde geceyi geçirmiş, ertesi gün Avusturya konsolosunun korumasına girmişti. Kaptan, 6 Aralık'ta İngiliz Retribution buharlı fırkateyniyle İstanbul'a nakledilmiştir.⁷³ Ayrıca bir İngiliz ticaret gemisinin yanında Britanya kaynaklarında bahsedilmeyen 6 tane de Türk ticaret gemisi olduğu Türk kaynaklarına yansımıştır.⁷⁴

Basında olay, Rusya'nın hiçbir kışkırtma olmaksızın tarafsız bir ticaret gemisine karşı gerçekleştirdiği keyfi ve haksız bir saldırı olarak tanımlanmakta ve saldırının sadece gemi sahiplerini değil, bizzat İngiltere'yi ilgilendirdiği vurgulanmaktaydı. Bu tür ihlallerin cezасız kalması halinde İngiliz mallarının ve tüccarlarının yurtdışındaki güvenliğinin tehlikeye gireceği uyarısında bulunulmaktaydı. Bu olayın yalnızca bireysel bir kayıp değil, İngiltere'nin ticari güvenliği açısından bir dönüm noktası olabileceği vurgulanmıştı. Ayrıca bazı İngiliz mühendislerin Osmanlı gemilerinde görev yaparken Rusya tarafından esir alındığı, ancak iki ay sonra serbest bırakıldıkları bilgisi de paylaşılmıştı.⁷⁵

Irish Examiner'de yer alan haber, saldırının son anlarına ait önemli ayrıntılar vermektedir. Buna göre, saat 14.00'te Türk gemilerinin top atışı tamamen durmuş, üç fırkateyn yanmış, iki nakliye gemisi ise batırılmıştı. Sinop'taki Türk mahallesi de topa tutulmuş ve büyük bir yangın çıkmıştı. Saat 14.30'da Amiral Nahimov'un ateşi durdurduğu, şehre beyaz bayraklı bir subay gönderdiği, subayın şehirden ateş açılmaması konusunda uyarıda bulunduğu ancak şehirde hiçbir yetkili bulamadığı, yetkililerin çevre köylere kaçtıkları aktarılmıştı.⁷⁶

73 *Lloyd's Illustrated Newspaper*, 8 Ocak 1854, s. 7.

74 Besim Özcan, "Bir Baskının Anatomisi: Sinop Faciası", *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, C. 1, S. 2, 2007, s. 13.

75 *Lloyd's Illustrated Newspaper*, 8 Ocak 1854, s. 7.

76 *Irish Examiner*, 28 Aralık 1853, s. 3.

4. Basında İngiltere-Fransa ve Osmanlı'ya Yönelik Eleştiriler

Sinop Baskını, İngiliz basınında sert hükümet eleştirilerine de yol açmıştı. İngiltere'nin olay karşısında sessiz kalması ve hemen harekete geçmemesi İngiliz basını tarafından diplomatik iki yüzlülük olarak değerlendiriliyordu.⁷⁷ Haberlerde, Sinop'taki felaketin ardından somut bir müdahalenin gelmemesi halinde, İngiliz halkının hükümeti sorumlu tutacağı yönünde uyarılar yer alıyordu. Hükümetin Rusya'ya karşı sürdürdüğü barış politikasını çok ileri götürdüğü, Türkiye'ye yönelik dostane söylemlere rağmen Rusya'nın Osmanlı topraklarına acımasızca müdahalelerine göz yumduğu ifade edilmekteydi.⁷⁸ Yürüttükleri barış politikası "sönük ve korkak politika" olarak tanımlanmakta, bu politikanın Rusya'nın cesaretini artırdığı ve onu durdurmakta yetersiz kaldığı vurgulanmaktaydı. Son olarak; İngiltere'nin onurunun, Türkiye'nin bağımsızlığının ve Avrupa'nın genel çıkarlarının korunabilmesi için izlenen mevcut politikanın mutlaka değişmesi gerektiği yönünde çağrılar yer almaktaydı.⁷⁹

Essex Standart Gazetesi, Sinop Baskını'nın artık İngiltere tarafından cevaplanmayan "savaş mı? barış mı?" sorusuna yanıt verdiğini ve diğer Avrupa devletlerini taraflarını seçmeye zorlayacak bir durum yarattığını belirttikten sonra, Rusya'nın savaşı gerçekçi olmayan bahanelerle başlattığını ancak Sinop'taki saldırının, bu iki yüzlülük perdesini tamamen ortadan kaldırdığını belirtiyordu. Haberin sonunda, "Sinop'ta Türk filosunun yok edilmesine verilecek en uygun cevap, Rus filosunun Sivastopol'de ya da bulunabileceği herhangi bir yerde benzer şekilde imha edilmesi olmalıdır" deniyordu.⁸⁰ İngiliz basını, baskının intikamının alınması için İngiltere ve müttefiklerine açık çağrıda bulunuyordu.

O dönem Britanya'nın bir parçası olan İrlanda basını da tıpkı İngilizler gibi Sinop Baskını'nı geniş biçimde ele almış, Osmanlı tarafının direnişini överken, İngiltere ve Fransa'nın pasif tutumunu sert bir şekilde eleştirmiştir. Gazeteler, bu trajedinin yalnızca Osmanlı filosunu değil aynı zamanda Avrupa'nın Doğu'daki imajını da sarstığını belirtmiş, hükümetin hareketsizliği sert şekilde eleştirilmiştir. "Sinop'taki felaket göz göre göre gelmiştir" diyen bazı gazeteciler, hükümetin Türkiye lehine kararlı bir tavır almaması halinde bu tür faciaların süreceği uyarısında bulunmuştur.⁸¹

77 *Times*, 27 Aralık 1853, s. 8.

78 *Freemans Journal*, 28 Aralık 1853, s. 2.

79 *Hampshire/Portsmouth Telegraph*, 24 Aralık 1853, s. 7. (1799'da Portsmouth/Hampshire'de yayın hayatına başlamıştır. 1961'e kadar 9.230 sayı yayınlanmıştır.)

80 *Essex Standard*, 13 Aralık 1853, s. 2. (1831'de Essex'de yayın hayatına başlamıştır. 1900'e kadar 4.350 sayı yayınlanmıştır.)

81 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

İngiliz basını Sinop katliamını yalnızca Türkler'e vurulmuş bir darbe olarak görmüyor, tüm Batı'yı tehdit eden bir politikanın yansıması olarak görüyordu. Bu baskın adeta Türklere müttefiklerinden gerçek bir yardım ummanın ne kadar saçma olduğunu göstermek için yapılmıştı. Zira boğazlarda güçleri mevcutken Fransa ve İngiltere, müttefiklerinin gözleri önünde katledilmesine izin vermişti.⁸² *Roscommon and Leitrim* gazetesi, Fransız ve İngiliz donanmalarının tüm bu süreçte İstanbul'da limanda demirlemiş halde beklemekte olduğunu vurgulamış, "Bu mu İngiltere'nin müttefiklerine davranma biçimi?" sorusunu okuyucusuna yöneltmişti.⁸³ İngiltere'nin ve müttefiklerinin başından itibaren daha kararlı bir tutum sergilememesinin, sadece Osmanlı'yı zayıf düşürmekle kalmadığı, aynı zamanda Batı'nın samimiyeti ve güvenilirliğini de açıkça sorgulanır hale getirdiği belirtilmekteydi.⁸⁴

Basın ısrarla saldırılar karşısında çekimser kalan birleşik filoların Sivastopol'e bir ziyaret yapması gerektiğini vurguluyordu. Sivastopol'ün Sinop'tan çok daha önemli bir liman ve kale olduğu ve çok daha iyi korunduğu belirtiliyordu. Ancak bu aynı zamanda bir fırsattı. Zira Sivastopol'e yapılacak bir saldırı ile çok övülen Rus deniz gücü test edilebilir, Karadeniz Rus filosunun gerçekten afişe edildiği kadar güçlü olmadığı ortaya çıkarılabilirdi. Yine Kırım'daki cephaneliklerin ve kalelerin erişilemez olmadığı görülebilirdi. Tüm soruların ve sorunların çözümü için Sivastopol'e bir saldırı şart olarak görülüyordu.⁸⁵

Ada basını İngiltere ve Fransa'nın zamanında müdahalede bulunmayışı kadar Osmanlı bahriyesini de hatalı kararları nedeniyle sert bir dille eleştiriyordu. Basına göre, Kaptanıderya Mahmud Paşa, Rus amiralinin Sivastopol'de konuşlanmış olduğunu ve dilediği anda ezici bir güçle Karadeniz'e çıkabileceğini bildiği halde Türk filosunu denize sürmekte ısrar etmişti. Diğer taraftan filo komutanı Patrona Osman Paşa tüm uyarılara rağmen Sinop Limanı'nda kalmaya devam etmişti. Bu askeri ihmaller zinciri ve tedbirsizlik Rusya'nın acımasız saldırısına zemin hazırlamış ve büyük bir katliama kapı aralamıştı.⁸⁶ Bölgeden gönderilen İngiliz kaynaklı raporlar, Osman Paşa'ya önerilen "kuşatmayı yararak açık denizde hareketli muharebeye girme" teklifinin Paşa tarafından reddedildiğini bildiriyordu. Bu kararın bazı Osmanlı gemilerinin fırtınadan hasar almış olması, askerlerin bitkin olması ve Rusların takviye almayacağı

82 *Kerry Evening Post*, 8 Şubat 1854, s. 3.

83 *Roscommon and Leitrim Gazette*, 17 Aralık 1853, s. 2. (1822'de Roscommon'da kurulmuştur. 1886'ya kadar 2.842 sayı yayınlanmıştır.)

84 *Irish Examiner*; 4 Ocak 1854, s. 3.

85 *Irish Examiner*; 19 Aralık 1853, s. 2.

86 *Freemans Journal*, 5 Ocak 1854, s. 3.

yönündeki değerlendirmelere dayandığı ifade edilse de her halükârda hatalı olduğu düşünülmüyordu.⁸⁷

Basın, İstanbul'da bulunan İngiliz ve Fransız yetkililerin tüm ikazlarına rağmen küçük filo gruplarını Karadeniz'e göndermeye devam eden Osmanlı yönetiminin bu kararlarda ısrar etmesi nedeniyle yaşananlardan müttefiklerin sorumlu tutulamayacağını açık biçimde ifade ediyordu.⁸⁸ Gerçekten de İngiliz ve Fransız elçileri kasım ayının başında Karadeniz'de bir hareketin, üstün Rus donanması varken çok riskli olacağını Babıali'ye bildirmişti.⁸⁹ Hatta filonun ayrıldığı haberi alınınca bile müttefik gemiler peşlerinden gönderilmek istenmişti ancak İngiliz-Fransız amiralleri arasındaki anlaşmazlık nedeniyle bu gerçekleşemedi.⁹⁰

Haberlerde Osmanlı tarafındaki istihbarat zafiyetine özellikle dikkat çekilmiş, saldırının bu denli yıkıcı olmasının ardında, hazırlıksız yakalanmanın ve yeterli ön bilgiye ulaşılamamasının yattığı vurgulanmıştır. *Carlow Morning*, istihbarat sağlanamadığı için Rus Amiral Nahimov'un Sinop Limanı'nın girişini kolaylıkla geçtiğini ve bir saat içinde tüm Türk filosunu yok ettiğini yazmıştı.⁹¹ *Morning Post* ise "Sinop'taki saldırı önceden bilinseydi veya tahmin edilseydi, sonuçları önlemek hatta niyeti cezalandırmak için zamanında adımlar atılırdı, ancak bu felaket bir sürpriz olarak yaşandı" ifadeleriyle istihbarat eksikğine vurgu yapmıştı.⁹² Kısacası İngiliz basını, haftalardır uyardıkları Karadeniz'deki muhtemel Rus saldırısı konusunda haklı çıkmamanın verdiği özgüvenle gerekli istihbarat ve yeterli tedbirleri almayan Osmanlı Devleti'ni eleştirmekten geri durmuyordu.

5. İngiliz Basınında Savaş ve İmaj: Türklerin Kahramanlığı - Rusların Acımasızlığı

Sinop baskını, İngiliz basınındaki Türk algısını fazlasıyla etkilemiştir. Ada basınında savaşın ardından yapılan haberlerin neredeyse tamamı; Türklerin kahramanca direnişi, Rusların insafsız vahşeti ve yaşanan trajedinin büyüklüğü başlıkları etrafında şekillenmişti. Ancak en fazla öne çıkanı Türk kahramanlığıydı. Haberlerde modern dönemde bu kadar ezici bir güç karşısında bu denli

87 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

88 *Waterford News and Star*, 23 Aralık 1853, s. 2.

89 Candan Badem, *a.g.e.*, s. 115.

90 Bernadotte E. Schmitt, "The Diplomatic Preliminaries of the Crimean War", *The American Historical Review*, Vol. 25, No. 1, 1919, s. 64.

91 *Morning Post*, 13 Aralık 1853, s. 5. (1772'de Londra'da kurulmuştur. 1918'e kadar 36.224 sayı yayınlanmıştır.)

92 *Morning Post*, 13 Aralık 1853, s. 4.

umutsuz ama kararlı bir direnişin başka hiçbir deniz savaşında görülmediği belirtiliyordu.⁹³ Bu muharebede onurun, rakibine kıyasla çok daha küçük bir filoyla savaşa tutuşan⁹⁴ ve asla geri adım atmayan Türklere ait olduğunun altı çiziliyordu.⁹⁵ Nitekim bu eşitsiz mücadelede can verenlerin asilce fedakârlıkları ve yurtseverlikleri, İngiliz kamuoyunda büyük bir takdirle karşılanmıştı. Türkler, her ne kadar çaresiz bir durum içinde savaşmış olsalar da onurlarını koruyarak sonuna kadar direnmişlerdi.⁹⁶ Buna karşılık Rus kuvvetleri bir yıkım ve yok etme arzusu ile hareket etmiş, düşmanını yendiği belli olduğu halde ateşi kesmemiş ve acımasızca saldırmaya devam etmişti. Osmanlı filosunun tamamı yok edilmiş, fakat Türk milletinin cesareti bu ağır kayba rağmen şereflice ortaya konmuştu.⁹⁷

Sinop Baskını İngiliz basınında olduğu kadar toplum nezdinde de karşılık bulmuştur. Bunun en somut örneği o dönem gerçekleştirilen toplantılardır. Nitekim İngiltere genelinde Osmanlı Devleti için çok sayıda destek toplantısı düzenlenmiştir. Örneğin, 3 Ocak 1854'te Belfast'te düzenlenen toplantıda, Rusya'nın saldırganlığı kınanarak Türkiye'nin bağımsızlığının korunmasının İngiltere'nin onuru açısından önemli olduğu vurgulanmıştı. 9 Ocak 1854'te Sheffield'da yapılan toplantıda, "ahlaksız bir savaş başlatan" Rusya'ya karşı direnen Türklere maddi destek programı yapılmıştı. Bu örnekleri çoğaltmak da mümkündür.⁹⁸ Osmanlı Devleti de Avrupa geneline yayılan bu etkinlikleri, İngiliz-Fransız basınında⁹⁹ Türk kahramanlığı ile ilgili çıkan haberleri, yazılan şiirleri ve Sultan'a destek mektuplarını yakından izlemiştir.¹⁰⁰

The Freeman's Journal'a göre Sinop şehri bir savaş alanından çok bir kıyamet manzarasını andırıyordu. Gazetenin ifadesiyle, bu sahneler "en barbar çağların savaşlarında dahi nadiren rastlanabilecek ölçüde bir vahşet, bir soğukkanlılıkla uygulanmış kıyım" izlenimi vermekteydi. Gazete, direniş sona ermiş olmasına

93 *Anglo-Celt*, 5 Ocak 1854, s. 1. (1850'de kurulmuştur. 1877'ye kadar 7.315 sayı yayınlanmıştır.)

94 "Türk firkateynleri, devasa düşmanlarına karşı büyük bir cesaretle karşı karşıya gelmişti." *Times*, 20 Aralık 1853, s. 8.

95 *Daily News*, 14 Aralık 1853, s. 5.

96 *Blackburn Standard*, 21 Aralık 1853, s. 2.

97 *Morning Chronicle*, 21 Aralık 1853, s. 4.

98 Emel Demir Görür, "İngiliz Basınında Kırım Savaşı: Cengâver Türkler", *XIX. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler*, C. III/III, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2024, s. 1724-1728.

99 Fransız basınında Sinop baskını hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Eyyub Şimşek, "Sinop Baskınının Fransız Kamuoyuna Yansımaları ve Fransız Filosunun Karadeniz'e Girişi (1853-1854)", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (KAREN)*, C. 3, S. 3, 2017, s. 69-102.

100 BOA, Paris Sefareti (HR.SFR.4...), 9/2 11 Temmuz 1853; BOA, Londra Sefareti (HR.SFR.3...), 15/3 15 Aralık 1853.

rağmen Rus kuvvetlerinin ateşi sürdürmesini, teslim olanlara yönelik en ufak bir cömertlik ya da insaniyet emaresi göstermemelerini vahşet ve acımasızlık olarak değerlendirmişti. Nitekim Retribution ve Mogador¹⁰¹ adlı gemiler olay yerine vardıklarında şehir neredeyse tamamen tahrip olmuş, evler ya yıkılmış ya da alevler içinde kalmış, sahil yanmış gemi enkazı ve cesetlerle kaplanmış, parçalanmış insan uzuvları kıyılarına vurmıştı.¹⁰²

Gazeteye göre, Rusların denizde hayatta kalmaya çalışan yaralıları bile hedef alması, yağlı paçavralar ve mermilerle saldırıda bulunması insanlığa karşı bir zulüm ve ibret vesikasıydı.¹⁰³ “Sanki bir tek insan hayatta kaldığı sürece Rusların katliam susuzluğu dinmeyecekmiş gibi” ifadeleri kullanılmıştı. İstanbul’dan gazeteye gönderilen mektuplardan birinde Türkler için “antik çağların en fedakâr cesaretini hatırlatan bir kahramanlık” gösterdikleri yazılmıştı.¹⁰⁴

Kerry Examiner, Sinop Limanında Osmanlı filosuna yapılan baskını bir “cinayet savaşı” olarak nitelendirmiş ve bu olayın Çar tarafından büyük bir zafer gibi kabul edilmesine rağmen tüm insanlık tarafından lanetlendiğini ve Ruslar dışında herkesin yüreğinde bir intikam arzusu doğurduğunu yazmıştı.¹⁰⁵ *Irish Examiner* gazetesinde yer alan habere göre, 30 Kasım’daki baskında mücadele korkunçtu ancak tüm dezavantajlarına rağmen Türkler kahramanca direnmişlerdi.¹⁰⁶ *Freeman’s Journal*, asıl saldırgan tarafın Ruslar olduğunu ve onların büyük bir vahşetle hareket ettiklerini vurguluyordu.¹⁰⁷

Roscommon and Leitrim gazetesi, Rus haber kaynaklarının olayı abartılı biçimde sunduğunu vurguladıktan sonra, “Evet, Türkler mağlup olmuştur; fakat bu bir baskındır ve karşı konulması imkânsız ölçüde büyük bir düşman kuvveti nedeniyle gerçekleşmiştir” ifadelerine yer vermişti. Haberde, Osmanlı’nın sınırlı deniz gücüyle böyle bir mücadeleye girmesinin dahi başlı başına büyük bir cesaret örneği olduğu vurgulanmış, hatta bu cesaret, “bir İngiliz denizcisinde bile zor bulunur, belki de rakibinde (Ruslarda) hiç yoktur” sözleriyle pekiştirmişti.¹⁰⁸

101 Fransız Mogador gemisi ismini Fas’ın Mogador (günümüzde Suvayr) şehriden almıştır. Gemi 1854 Ağustos’unda Tersane-i Âmire’de bir tamir geçirmiştir. BOA, Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî (HR.MKT.), 82/83 15 11 1270/17 Ağustos 1854.

102 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

103 Osmanlı denizcilerinden özellikle Anadolu’dan toplanmış olanların yüzmeye bilmedikleri için suya düştüklerinde boğularak vefat edenleri de olmuştur. Candan Badem, *a.g.e.*, s. 122.

104 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 5.

105 *Kerry Examiner*, 24 Ocak 1854, s. 2.

106 *Irish Examiner*, 19 Aralık 1853, s. 2.

107 *Freemans Journal*, 20 Aralık 1853, s. 3.

108 *Roscommon and Leitrim Gazette*, 17 Aralık 1853, s. 2.

Kerry Evening Post'ta çatışma süresinin kısa olmasına rağmen, Türk tarafının kendisinden çok daha üstün bir kuvvete karşı sergilediği direnişin olağanüstü olduğu ve bu nedenle can kaybının da oldukça yüksek olduğu vurgulanırken bu üstün kuvvetin karşısında Osmanlıların gösterdiği direnişin, tarafların eşit şartlarda olması hâlinde çatışmanın seyrinin nasıl olabileceğini de gösterdiği belirtilmiştir.¹⁰⁹

İngiliz gazeteleri özellikle Nâvek-i Bahri firkateyninin trajik sonunu öne çıkarmıştır. Gemi kaptanı Ali Bey'in, gemisinin ele geçirilmesini önlemek amacıyla barutu fitilleyerek gemisini kendi elleriyle havaya uçurduğu şaşkınlık ve takdirle ifade ediliyordu.¹¹⁰ Bu kahramanca eylem, Osmanlı donanmasının düşmana boyun eğmeyen cesaretinin bir kanıtı olarak sunulmuştu.¹¹¹ Ayrıca Türkler kendi gemileri ve canları tehlikedeysen bile, Rus bombardımanı altında, İngiliz ticaret gemisi Howard'a geçerek geminin halatlarını kesip kurtarmaya çalışmıştı.¹¹² Sonuç olarak, Osmanlı askerinin üstün düşman kuvveti karşısındaki kahramanca direnişi ve Rusların yenilen rakibine hiç merhamet emaresi göstermeyip acımasızlık ettiği, İngiliz basının ortak fikriydi. Ve bu ortak fikir defaatle tekrar edilerek büyüyecek, neticede Britanya hükümetini Osmanlı'nın yanında savaşa girmesi için baskı altına alacaktı.

6. İngiliz Basınında Baskın Sonrası Osmanlı'nın Durumu

İngiliz basını baskının sonuçları konusunda oldukça netti. Tüm Osmanlı filosu yok edilmiş, binlerce asker öldürülmüş, Sinop şehri yakılıp yıkılmıştı. Rusların yaklaşık bir saat süren yoğun topçu ateşi sonucunda iki gemi dışında tüm Osmanlı filosu Sinop limanında imha edilmişti.¹¹³ Sinop kasabası da bombardımanın etkisiyle ya doğrudan top mermileriyle ya da yıkılan ve yanan gemilerin kalıntılarıyla büyük oranda yok olmuştu. Şehrin Müslüman mahallesindeki iki noktada büyük yangınlar çıkmış, günlerce devam eden yangınlarda yüzlerce ev yanarak kül olmuştu.¹¹⁴ Çatışma sonrası kıyı cesetlerle dolmuş ve sadece birkaç denizci yüzerek kıyıya ulaşabilmişti. Yerel makamlar baskın sonrası büyük bir şok ve panik içinde kalmış, hayatta kalanlara yardım dahi edememişlerdi. Bu zor durumda ilk tıbbi müdahale, Majestelerinin Retribution adlı İngiliz gemisinden ve Fransız Mogador gemisinden gönderilen sağlık personelleri tarafından

109 *Kerry Evening Post*, 17 Aralık 1853, s. 4.

110 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

111 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

112 *Lloyd's Illustrated Newspaper*, 8 Ocak. 1854, s. 7.

113 *Kerry Evening Post*, 17 Aralık 1853, s. 4.

114 *Irish Examiner*, 19 Aralık 1853, s. 2.

yapılmıştı.¹¹⁵ Onlara, hayatta kalmayı başaran üç Osmanlı gemi cerrahı da destek olmuştu.¹¹⁶

Tablo 2. Sinop Baskını'nda Hayatta Kalanlara Dair Bilgiler¹¹⁷

Hayatta Kalanlar	Sayıları
İstanbul'a getirilenler	200
Sinop'ta bırakılan ve taşınamayanlar	20
Karaya çıkmayı başaranlar	Yaklaşık 1000
Sinop'ta kalan ağır yaralıların başında bekleyenler	10
Esir edilenler	150
Taif gemisiyle İstanbul'a gidenler	300

Sinop Muharebesi'ne ilişkin kayıplar ve kurtulanlara dair veriler, çatışmanın Osmanlı donanması açısından yıkıcı boyutunu açıkça ortaya koymaktadır. Toplam 4.490 mürettebattan yalnızca 1.680'inin sağ kaldığı tespit edilmiştir ki bu sayı muharebeye katılanların yaklaşık %37'sine tekabül ederken, 2.810 kişinin (%63) hayatını kaybettiği anlamına gelmektedir.¹¹⁸ Hayatta kalanların büyük bölümü ise Rusların saldırılarına rağmen bir şekilde karaya çıkan ya da Taif adlı buharlı gemiyle limandan kaçarak kurtulanlardı. İstanbul'a ulaştırılan 200 kişi dışında, 150 kişi Ruslar tarafından esir alınmış, 30 kişi ise ağır yaralı olarak Sinop'ta bırakılmıştı.¹¹⁹

Basında Osmanlı tarafının verdiği şehit sayısı ile ilgili sayılar değişkenlik gösteriyordu. Bu sayılar incelendiğinde savaşın başında Osmanlı'nın yaklaşık beş bin askeri olduğu (kaynaklar 4.300-5.000 aralığında sayılar verir)¹²⁰ muharebede ise yaklaşık 3 bin kişinin (kaynaklar 2.700-3.200 aralığında sayılar verir) hayatını kaybettiği anlaşılmaktadır. Osmanlı filosunun başkomutanı Osman Paşa da

115 Çok sayıda yaralı bu gemilerle İstanbul'a taşınmıştır. BOA, İ.DH., 285/17925 12 03 1270/13 Aralık 1853.

116 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 5.

117 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

118 Bazı tarihçiler 4200 denizciden 2700'ünün hayatını kaybettiğini belirtir. Orlando Figes, *The Crimean War: A History*, Londra, Picador, 2012, s. 140.

119 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

120 Başlangıçta tüm haberlerde 5.000 kişinin öldüğü bilgisi yer alıyordu. *Essex Standard*, 16 Aralık 1853, s. 3.

yaralı olarak esir düşerken, ikinci komutan Bozcaadalı Riyale Hüseyin Paşa¹²¹ alevler içinde kalan gemisinden kaçmaya çalışırken başına isabet eden bir saçma nedeniyle hayatını kaybetmiştir.¹²²

İngiliz gazetelerine göre bu felaket sonucu Osmanlı İmparatorluğu'nun maddi kaybı, 200 ila 300 milyon kuruş arasında tahmin ediliyordu.¹²³ Başlangıçta haberlerde genellikle Osmanlı'nın insan kaybı üzerinde durulurken ilerleyen haftalarda muharebenin maddi boyutu üzerine de tespitlere yer verildiği görülmektedir.¹²⁴ Nitekim Osmanlı'nın binlerce şehit vermesinin yanı sıra milyonlarca kuruş zararı olduğu da vakidir. Ancak basın birkaç haber dışında maddi boyut üzerinde durmamış, baskının insani ve siyasi boyutları üzerinde durmayı tercih etmiştir.

Basın, hatalı kararları nedeniyle eleştirdiği ancak kahramanca savaştığı için de övdüğü Patrona Osman Paşa ve esaret günleri hakkında da bilgi vermiştir. Buna göre; Osman Paşa'nın esareti sırasında, muharebede bacaklarından aldığı ağır yaralar ve vücudundaki kırıklar nedeniyle hayati tehlikesi bulunuyordu. Paşa, esir alındıktan sonra karantina sonrası Sivastopol şehrine yerleştirilmiş, burada cesur bir komutan olarak görülerek kendisine saygı gösterilmiş ve tedavi edilmişti. Yanında iki Türk kaptanı da esir durumundaydı. Osman Paşa esir edildiğinde 61 yaşındaydı ve bu süre zarfında 52 yılını denizcilik hizmetine adanmıştı. 21 yılını ise Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın hizmetinde geçirmişti. Amiral rütbesini 10 yıl boyunca taşımıştı. Kavalalı'nın hizmetindeyken, 20 Ekim 1827'deki Navarin Savaşı'nda bir kadırgada reis olarak görev yapmıştı.¹²⁵ Osman Paşa'nın, ikinci kaptan Hüseyin Paşa ile birlikte Osmanlı denizcilik tarihinde önemli yer tutan iki baskın olan Navarin ve Sinop baskınlarında görev yapmış

121 Bozcaadalı Riyale Hüseyin Paşa Navarin Baskını'nda da savaşmıştır. Ali Fuat Öreñç, "1827 Navarin Deniz Savaşı ve Osmanlı Donanması", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 46, 2007, s. 61.; Vefatının ardından Hüseyin Paşa'nın büyük oğluna kolağası rütbesi, küçük oğluna ise aylık 300 kuruş maaş verilmesi uygun görülmüştü. Kolağası rütbesine yükselen büyük oğlu daha sonra Bahriye Nazırı olacak meşhur Hasan Hüsnü Paşa'dır. BOA, Nezaret ve Devair Evrakı (A.}MKT.NZD.), 126/77 19 04 1271/9 Ocak 1855; Hasan Hüsnü Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Korkmaz, *Bahriye'de Bir Ömür Sultan II. Abdülhamid'in Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa*, İstanbul, Selenge Yayınları, 2022.; Sinop Baskınında vefat eden Hüseyin Paşa'nın kabri günümüzde Sinop'ta, Seyyid İbrahim Bilal Türbesi haziresinde bulunmaktadır.

122 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

123 *Morning Chronicle*, 15 Aralık 1853, s. 5.

124 *Belfast Newsletter*, 19 Aralık 1853, s. 1.

125 *Kerry Examiner*, 31 Ocak 1854, s. 3.

olması, aynı isimli torunu Osman Paşa'nın ise Eylül 1890'da¹²⁶ batan Ertuğrul gemisinin kaptanı olması¹²⁷ kaderin acı bir cilvesi gibi görünmektedir.

Rus ateş gücü karşısında ağır hasar alan ve gece boyunca yanan Osmanlı gemilerinde bulunan toplar, alevlerin yaklaşmasıyla patlamış ve bu patlamalar sonucu mermiler Rus gemilerine isabet ederek ciddi olmayan hasarlar vermişti. Nihayetinde tamamen infilak eden bu gemilerin parçaları Sinop'taki Türk mahallesine düşmüş ve burada büyük bir yangına yol açmıştı.¹²⁸ Gece yarısına gelindiğinde, taş duvarlarla çevrili Türk mahallesi tamamen alevlere teslim olmuş, buna karşın Rum mahallesi yangından büyük ölçüde etkilenmemişti.¹²⁹ Kısacası infilak eden Osmanlı gemilerinin parçaları da Rus filosuna zarar vermek yerine şehirde hem de Türk mahallesinde büyük bir yangın çıkmasına neden olmuştu. Sinop Baskını'nda yaşanan çok sayıda talihsizlikten bir tanesi de bu hadisedir.

Baskından sonra Sinop'a gönderilen İngilizler, muharebeden yaklaşık iki ay sonra şehirdeki manzarayı şöyle tarif ediyorlardı "Sinop'taki yiyecekler kıt ve pahalı. Sinop'un durumu, ancak 'berbat' olarak tanımlanabilir. Buradaki Türk kalesi, şekilsiz bir yıkıntı yığını haline gelmiş, kıyı hâlâ enkaz ve ceset yığınlarıyla dolu, öyle ki Fransız ve İngiliz denizcileri, bunları düzgün bir şekilde gömmek için hendekler kazmak zorunda kalmışlar. 300 feet yüksekliğinde ve denizden 1.000 feet uzaklıkta bir tepeye yerleşmiş büyük bir çapa, talihsiz bir geminin korkunç patlamasını dehşetle hatırlatıyor."¹³⁰ Olayın üzerinden yaklaşık iki ay geçmesine rağmen şehirdeki hasarın hala bu derece görünür olması ve gemi patlaması sonucu tepeye uçan çapanın görüntüsü, muharebenin nasıl bir yıkıma yol açtığını ve izlerinin kolay silinemeyeceğini göstermekteydi.

126 Kazanın tam tarihiyle ilgili tartışmalar mevcuttur. Facianın haberi Osmanlı arşiv belgelerine 19 Eylül 1890'da yansımıştır. BOA, Hariciye Nezareti İdare (HR.İD.), 2044/52 19 Eylül 1890. 16-19 Eylül arasındaki tarihler için literatürde farklı görüşler mevcuttur. Nobuo Misawa, "Japonca Kaynaklara Göre Ertuğrul Faciası (1890)", *XV. Türk Tarih Kongresi: Ankara 11-15 Eylül 2006 Kongreye Sunulan Bildiriler*, IV - I Kısım, s. 1253-1257.

127 Erol Mütercimler, *Ertuğrul Faciası*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2010, s. 90; Ertuğrul gemisinde bulunan 609 kişiden yalnızca 69'u kurtulabilmişti. Mirliya Osman Paşa da bu kazada vefat etmiştir. Tevfik İnci, "Ertuğrul Faciası", *Resimli Tarih Mecmuası*, C. II., S. 15, 1951, s. 624-627.

128 Türk gemisinin patlamasıyla birlikte saçılan parçalardan bir kısmı da Rum mahallesine isabet etmiş, 23 sivil hayatını kaybederken çok sayıda ev de hasar almıştır. Cenk Demir, "Sinop Rum Cemaati'nin 19. Yüzyıldaki Sosyal Yapısı", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 27, 2019, s. 119-120.

129 *Hereford Times*, 17 Aralık 1853, s. 8. (1832'de Hereford'da kuruldu. 1950'ye kadar 2.374 sayı yayımlandı.)

130 *Kerry Evening Post*, 8 Şubat 1854, s. 2.

Sinop felaketinin İstanbul'daki etkisi ise derin bir toplumsal sarsıntı yaratmıştı. Şehir halkı, kurbanların ailelerine eşlik ederek Kaptanıderya Mahmud Paşa'nın konağına kadar yürümüştü. Halk, Karadeniz'de Rus donanmasının dolaştığı bilindiği bir dönemde böylesine korumasız bir filonun gönderilmesini kabul edilemez bulmuş ve Mahmud Paşa'yı suçlamıştı. Öfkeli kalabalığın öcünden korkan Paşa saklanmak zorunda kalmıştı.¹³¹ Tüm bu gelişmelerin ardından Sultan, Kaptanıderya Topçubaşızade Mahmud Paşa'yı görevden almıştı.¹³² Basın bu kararı kamuoyu tepkisini yatıştırmak için atılan zorunlu bir siyasi adım olarak yorumlanmıştır.¹³³ Ayrıca İngiliz donanmasının hala Karadeniz'e açılmamış olması özellikle İstanbul halkı arasında büyük bir hayal kırıklığına ve öfkeye yol açmıştı.¹³⁴

Sultan Abdülmecid (1839-1861) de İstanbul halkı gibi büyük bir hayal kırıklığı ve öfke içindeydi.¹³⁵ Sultan'ın duyduğu derin üzüntü Sinop'taki trajik kayıplardan kaynaklanırken öfkesi ise İngiliz ve Fransız elçilerin pasif tutumundan dolayıcıydı.¹³⁶ Sultan, Sinop'ta gemilerini havaya uçurmayı tercih eden kahraman Türk denizcileri onurlandırmak üzere üç firkateynin onların adlarını taşıyarak inşa edilmesini emretmişti.¹³⁷ Sultan'ın başında yeterince dert yokmuş gibi bir de protestolar baş göstermişti. Başkentteki genç medrese talebeleri, Sultan'ın politikalarını protesto etmiş, sarayın tavizkar ve çekingen tutumuna karşı bir ayaklanma başlatmıştı. Her ne kadar bu kalkışma saray çevrelerinde "küçük bir isyan girişimi" olarak nitelendirilmiş olsa da gerçekte bu hareket, dini sadakat ile siyasi basiretsizlik arasında yaşanan çatışmanın bir tezahürüydü. Sultan'ın teskin edici sözleri kendilerine iletdikten sonra softalar yeniden derslerine dönmüşlerdi ancak bu olayın etkileri İstanbul çevrelerinde uzun süredir kendini hissettirmekteydi.¹³⁸

Sinop Baskını'ndan iki ay sonra, 1854 yılının ocak ayında Türk ordusu Kalafat'ta büyük bir zafer kazanmıştı. Ömer Paşa Rus birliklerini mağlup ederek onları Aşağı Eflak'tan geri çekilmeye zorladı. Rus kuvvetlerinin sayıca üstün

131 *Freemans Journal*, 31 Aralık 1853, s. 2.

132 Mahmud Paşa önce görevinden azledilmiş daha sonra Bolu'ya sürgün edilmiştir. BOA, A.} MKT.MHM., 62/36 29 02 1271/21 Kasım 1854.

133 *Kerry Evening Post*, 4 Ocak 1854, s. 2.

134 *Kerry Evening Post*, 31 Aralık 1853, s. 2.

135 *Irish Examiner*, 28 Aralık 1853, s. 3

136 *Kerry Examiner*, 27 Aralık 1853, s. 2.

137 *Kerry Evening Post*, 11 Ocak 1854, s. 1.

138 *Kerry Evening Post*, 7 Ocak 1854, s. 1.

olduğu ve bu çatışmaya 25.000 ila 30.000 askerle katıldıkları bildiriliyordu.¹³⁹ Birleşik (İngiliz-Fransız) donanmanın Karadeniz'e açılmasıyla da birlikte artık savaşta dengeler Osmanlı lehine dönmeye başlamıştı.¹⁴⁰ Bu zafer ve donanma hareketiyle birlikte İstanbul'daki matem havası dağılmış, Sinop Baskını'nın yaraları bu olumlu gelişmelerle sarılmaya başlanmıştı.¹⁴¹

7. Basında Baskın Sonrası Rusya ve Avrupa

Basında hakkında çok bilgi olmayan Rus filosunun da bu çatışmada ağır hasar aldığına dikkat çekiliyordu. Buna göre, Rus gemilerinin Sivastopol'e dönebilmesi için ciddi onarımlar gerekmişti.¹⁴² Çatışmanın sona ermesinden hemen sonra Rus tayfaları hasar onarım çalışmalarına başladı. En çok zarar gören gemiler; İmparatoriçe Maria, Tri Sviatitelia, Grandük Konstantin ve Rostislav'dı. Nahimov'un filosunun tamamı yapılan onarım çalışmalarının ardından 2 Aralık'ta Sinop'tan ayrılmış, hasar gören gemilerin bazıları buharlı gemiler tarafından çekilerek taşınmıştı. Filo, 4 Aralık'ta Sivastopol açıklarında demirlemişti.¹⁴³ Muharebede en fazla hasar gören Rostislav gemisi batmış ve bu durum Çar I. Nikola'yı derinden üzmüştü.¹⁴⁴ Osmanlı tarafına verilen büyük zararların Rostislav gibi önemli bir geminin kaybıyla kısmen dengelendiği görüşü de öne çıkıyordu.¹⁴⁵

Basında Rusların baskın sonrası tebrik/kutlama faaliyetleri de yakından takip edilmişti. Dünya genelindeki tepkilere rağmen Ruslar, Sinop'taki zaferi büyük bir coşkuyla kutlamışlardı. 8 Aralık günü, Kışlık Saray'ın şapelinde Sinop zaferi dolayısıyla bir şükran ayini düzenlenmişti. Bu törene Çar I. Nikola ve eşi başta olmak üzere hanedan ailesinin çeşitli üyeleri, konsey üyeleri, senatörler, bakanlar, sarayın yüksek rütbeli görevlileri, ordunun generalleri ve St. Petersburg'daki amiraller katıldı.¹⁴⁶ Kutlamalara Avusturya, Prusya ve Yunan konsolosları da davet edilmiş ancak katılmamışlardı; İngiliz ve Fransız konsolosları ise törenden önce şehri terk etmişti.¹⁴⁷

139 *Carlow Morning Post*, 28 Ocak 1854, s. 2.

140 *Kerry Evening Post*, 14 Ocak 1854, s. 2.

141 *Kerry Examiner*, 17 Ocak 1854, s. 2.

142 *Roscommon and Leitrim Gazette*, 31 Aralık 1853, s. 1.

143 *Irish Examiner*, 28 Aralık 1853, s. 3.

144 *Irish Examiner*, 13 Ocak 1854, s. 2.

145 *Kerry Evening Post*, 14 Ocak 1854, s. 2.

146 *Morning Post*, 23 Aralık 1853, s. 5.

147 *Waterford News and Star*, 23 Aralık 1853, s. 2.

Haberlerden Rusların zafere ne kadar sevindiğini farklı örnekler üzerinden okumak mümkündür. Zaferin haber verilmiş şekli bile önemli bir anekdot olarak karışımıza çıkmaktadır. Baskının ardından Prens Mençikof'un Sinop'taki zaferi bildiren resmi evrakla Odessa'dan St. Petersburg'a gönderdiği subay, olağanüstü bir hızla yolculuğunu tamamlamıştı. Subay başkente vardığında, Rus geleneğine göre doğrudan Çar'ın huzuruna çıkarılmış ve kendisine: “Majesteleri, önemli bir muharebenin başarılı sonucuna dair haberleri getiriyorum” diyerek resmi mektubu sunmuştu. Çar Nikola bu müjdeli haberi aldığı anda mutluluktan subayın rütbesini yüzbaşılıktan yarbaylığa yükseltmiş, bununla da kalmayarak subayı yanağından öpmüştü. Subay ise karşılık olarak hayatının geri kalanında Çar'ın öptüğü yanağını bir daha asla tıraş etmeyeceğini söylemişti.¹⁴⁸

Kerry Evening Post, 31 Aralık 1853 tarihli nüshasında Rus Çarı Nikola'nın, Sinop zaferi nedeniyle duyduğu memnuniyeti dile getirmek üzere Prens Mençikof'a hitaben yazdığı mektubun tam metnine yer vermişti. Çar mektubunda, “Prens Aleksandr Sergeyeviç – Sinop'un tarihi açıkça göstermektedir ki, Karadeniz donanmamız kendisinden beklenen göreve layık olduğunu kanıtlamıştır. Yürekten bir sevinçle, cesur denizcilerime Rus sancağının zaferi adına teşekkür ettiğimi bildirmeni rica ediyorum; bu zafer Rusya'nın şanı ve onuru içindir. Çeşme unutulmamıştır ve torunların, atalarına layık olduklarını göstermeleri beni ayrıca memnun etti. Her zaman ve değişmez bir şekilde senin iyi niyetli ve minnettar dostun olarak kalacağım” ifadelerini kullanmıştı.¹⁴⁹ Mektupta Çar'ın 1770 yılındaki Çeşme Deniz Muharebesi'ne atıfta bulunması, Sinop'taki Rus askerlerinin Çeşme'de zafer kazanan atalarına layık olduklarını dile getirmesi, tarihin ve devlet aklının asla unutulmadığını açıkça göstermektedir.

Freeman's Journal'in 29 Aralık 1853 tarihli nüshasında ise baskının muzaffer komutanı olan Amiral Nahimov'un görüşlerine yer verilmişti. Nahimov: “Abhazy kıyılarında isyanı teşvik eden Türk gemilerinin Sinop limanına sığındıklarını öğrendim. Liman ve kasaba zarar görse de bu gemilere saldırmak zorunda kaldım. Sivil halkın çektiği acılar için büyük üzüntü duyuyorum. Ancak Türklerin inatçı direnişi ve sahil topraklarının ateşi yüzünden bombardımana başvurmak zorunda kaldım.” sözleriyle vahşete sebep olduğu yönündeki Avrupa basınının yoğun eleştirilerine cevap vererek bir bakıma tarih sahnesinde kendini aklamaya çalışıyordu.¹⁵⁰

148 *Kerry Examiner*, 24 Ocak 1854, s. 2.

149 *Kerry Evening Post*, 31 Aralık 1853, s. 2.

150 *Freemans Journal*, 29 Aralık 1853, s. 4.

Aralık ayının 14'ünü 15'ine bağlayan gece, Rusların bir yangın gemisiyle Boğaz'da demirlemiş durumda bulunan İngiliz ve Fransız birleşik filolarını yakmak istedikleri yönünde bir istihbarat alındı. Ancak bu planın uygulanmasına fırsat kalmadan ortaya çıkarıldı ve içinde yanıcı malzemeler bulunan bir Rus gemisi ele geçirildi.¹⁵¹ Ayın sonunda Rus elçisi İngiltere'den çekildi. Bu gelişmeyle birlikte gazetelerde Sinop katliamının intikamının alınacağı yazılmaya başlandı.¹⁵² *Nation*'a göre, Sinop'ta Türk filosunun acımasızca imha edilmesinden sonra Hariciye Nazırı Mustafa Reşid Paşa resmi olarak İngiliz ve Fransız filolarının Karadeniz'e girmesini talep etti. Ancak müttefikler Karadeniz'e açılmaya yanaşmıyordu. Gerekçe olarak da saldırıya uğrayan gemilerin Çerkesya'ya asker ve cephane götürmekle görevlendirilmiş olduklarını ve bunun da Rusya'ya bağlı halkları isyana teşvik amacı taşıdığını öne sürerek bir anlamda Rusya'yı haklı bulduklarını ima ediyorlardı.¹⁵³ 1854 yılının Ocak ayına gelindiğinde İngiliz ve Fransız donanmalarının hala harekete geçmemiş olması basında tepki yaratmaya devam ediyordu.¹⁵⁴

Avrupa cephesinde ise İngiltere ve Fransa, Rusya'nın saldırılarına karşı yeni bir konferans tertip etmeye hazırlanıyordu. Konferansın gündeminde üç ana madde öne çıkıyordu: Prensliklerin boşaltılması, Osmanlı topraklarının bütünlüğünün teminat altına alınması, Türkiye ile Rusya arasındaki tüm eski antlaşmaların feshedilmesi. Sultan Abdülmecid ise konferans öncesinde Hristiyan tebaanın ibadet özgürlüğünü ve medeni haklarını garanti edeceğini beyan etmişti. Ancak Sultan, Sinop'ta vahşeti bizzat gerçekleştiren Rusya ile hiçbir şekilde masaya oturmayı kabul etmiyordu. Kendi topraklarını ateşe veren ve Avrupa'yı istikrarsızlığa sürükleyen bu saldırgan devlete karşı ödün vermek istemiyordu. Basında Sultan'ın kararlılığı, "Rusya'nın boyunduruğunu boynuma geçirmektense, son adamıma ve son kuruşuma kadar savaşırım" sözleriyle manşet olmuştu.¹⁵⁵

Sinop'taki bu trajik saldırının ardından İngiltere'nin Karadeniz'deki askeri varlığı artırılmış ve eğer bir Rus savaş gemisi limandan ayrılırsa üzerine doğrudan ateş açılması yönünde kesin emirler verilmişti. Emirleri uygulama konusunda Amiraller Dundas ve Hamelin tereddüt göstermeyeceklerdi.¹⁵⁶ 3 Ocak

151 *Nation*, 31 Aralık 1853, s. 13. (1842'de Dublin'de kuruldu. 1900'e kadar yayın hayatını sürdürdü.)

152 *Kerry Evening Post*, 31 Aralık 1853, s. 4.

153 *Nation*, 31 Aralık 1853, 1853, s. 8.

154 *Kerry Evening Post*, 4 Ocak 1854, s. 2.

155 *Kerry Evening Post*, 7 Ocak 1854, s. 1.

156 *Freemans Journal*, 9 Ocak 1854, s. 2.

1854 tarihi itibarıyla müttefik donanmaların tamamının Karadeniz’de bulunduğu ve bu hareketin Türk topraklarını ve bayrağını koruma amacı taşıdığı Rus tarafına bildirildiği ifade edilmiştir. Ayrıca Sivastopol’de 12 bin kişilik iki Rus kolordusunun sevk için hazır tutulduğunu da rapor etmiştir.¹⁵⁷

Çar I. Nikola, bu gelişmeler üzerine “savaşın onun arzusu olmadığını” ve “fetih amacının da bulunmadığını” deklare etmişti.¹⁵⁸ Karadeniz’e filosunun açılma kararını verdiğinde İngiliz ve Fransızlarla değil Türklerle savaş halinde olduğunu, bu nedenle müttefiklerin tarafsız kalmaları gereken bu konudaki saldırgan tutumları karşısında üzgün olduğunu belirtmişti.¹⁵⁹ Buradan Çar’ın Sinop Baskını’nı onaylarken müttefiklerin devreye gireceğini düşünmediği anlaşılmaktadır. Sinop’ta kendince büyük bir zafer kazansa da bu zafer Ruslar için âdeta bir “Pirus Zaferi” olmuş, muharebe kazanılmış ancak savaş kaybedilmiştir.

Nitekim İngiliz basınında yer alan tüm bu haberler kamuoyunda muazzam bir Osmanlı desteği yaratmış, İngiliz ve Fransız hükümetleri üzerinde Rusya’ya karşı savaşa girmeleri yönünde büyük bir baskı kurulmasına neden olmuştur. İngiltere, müttefiki Fransa ile birlikte Sinop Baskını’ndan yaklaşık dört ay sonra, Mart 1854’te fiilen savaşa girmiş ve savaş Osmanlı, Fransa, İngiltere, Piyemonte (Sardinya Krallığı) ittifakının üstünlüğüyle sonuçlanmıştır. 5 Ekim 1853’te başlayan Kırım Harbi, 30 Mart 1856’da yapılan Paris Antlaşması ile müttefikler lehine resmen sona ermiştir.¹⁶⁰

Sonuç

Sinop Baskını, 1853 yılında başlayan Osmanlı-Rus Harbi sırasında cereyan eden, sadece askeri ve siyasi sonuçlarıyla değil, aynı zamanda insani yönüyle de uzun süre hafızalarda yer etmiş bir hadisedir. Olayın hemen ardından İngiliz basınında yalnızca üç ayda 3.000’e yakın haber yer alması, bu trajedinin Avrupa kamuoyundaki yankısını ve Britanya’nın meseleye duyduğu ilgiyi açıkça ortaya koymaktadır. O nedenle Sinop baskını yerel bir olay olmaktan çok öte, global bir nitelik taşımaktadır. Nitekim Sinop Baskını, İngiltere-Fransa ittifakının fiilen savaşa girmesine neden olarak önce Kırım Harbi’nin sonra Avrupa ve dünya tarihinin seyrini değiştirmiştir.

157 *Irish Examiner*, 18 Ocak 1854, s. 2.

158 Çar Nikola’nın Sinop Baskını’nın sonuçlarını öngöremeyip, büyük bir hata yaptığı Kırım Harbi’nin ilerleyen günlerinde görülmüştür. Hugh Small, *The Crimean War: Europe’s Conflict with Russia*, Cheltenham, The History Press, 2018, s. 327.

159 *Roscommon Journal*, 28 Ocak 1854, s. 2. (1828’de Roscommon’da kurulmuştur. 1864’e kadar 1.622 sayı yayınlanmıştır.)

160 John Sweetman, *a.g.e.*, s. 22, 66, 87.

Baskın esnasında Osmanlı donanması; yapısal, yönetsel, istihbari zafiyetleri, teknolojik eksiklikleri, teçhizat sıkıntıları, stratejik hataları, talihsizlikleri, yanlış kararları ve karşısındaki üstün Rus filosu nedeniyle direnmekte güçlük çekmişti. Buna rağmen gösterilen kahramanca direniş İngiliz basınında büyük takdir toplamıştır. Zira İngiliz basınında yer alan haberlerin tek bir ortak özelliği tespit edilecek olursa bunun “Türk kahramanlığı” olduğu görülmektedir. Özellikle sisin de yardımıyla Rus gemilerinin Osmanlı filosuna fark edilmeden yaklaşmış olması ve kesin olmamakla beraber çok sayıda kaynaktan geçtiği şekliyle İngiliz bayrağı çekerek yanıltıcı bir taktik kullanılması, Osmanlı savunmasını hazırlıksız yakalamış ve muharebenin kaybına neden olacak şekilde gecikmeli tepkiye neden olmuştur.

Teslim olan Osmanlı askerlerine karşı Rusların gösterdiği acımasızlık, İngiliz basınında ciddi şekilde eleştirilmiş, bu durum Rusya'nın Avrupa'daki imajına büyük zarar vermiştir. Baskın Osmanlı donanmasına olduğu kadar imparatorluk genelinde halkın moraline de büyük darbe vurmuştur. İngiliz basını şehit sayısı, yaralıların durumu, esirler, donanmadaki maddi kayıplar gibi konuların üzerinde dururken; şehirde çıkan yangınlar, mahallelerdeki tahribat, halkın yaşadığı travma gibi konuları da ayrıntılı bir biçimde ele almış, baskının insan psikolojisi ve şehir hafızası yönünden etkilerini de tartışmıştır.

Sonuç olarak Sinop Baskını, dönemin basın kaynakları üzerinden okunduğunda yalnızca bir deniz muharebesi olmaktan öte birçok açıdan bir dönüm noktası olarak görülecektir. Olayın İngiliz basınındaki yansımaları, Avrupa kamuoyunun Osmanlı-Rus çatışmasındaki tutumunun şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamış, basında yer alan ağır eleştiriler İngiltere'yi savaşa girme konusunda baskı altında bırakmış, İngiliz hükümetinin Osmanlı yanlısı politikalarını meşrulaştıran etmenlerden biri olmuştur. Talihsizlikler, askeri yetersizlikler, düşmanın acımasız tutumu ve Türklerin kahramanca savaşı, Sinop'u örnek alınan bir direniş sembolüne dönüştürmüştür. Bu baskın, Kırım Savaşı'nın seyrini Osmanlı lehine değiştirmiş olsa da Sinop şehrinde yüzyıllar boyunca silinemeyecek acı bir hatıra bırakmıştır.

Kaynakça

1. Gazete ve Dergiler

Anglo-Celt, 5 Ocak 1854.

Belfast Newsletter, 19 Aralık 1853.

Blackburn Standard, 21 Aralık 1853.

Carlow Morning Post, 28 Ocak 1854.

Connaught Telegraph, 21 Aralık 1853.

Daily News, 14 Aralık 1853.

Devizes and Wiltshire Gazette, 22 Aralık 1853.

Essex Standard, 13 Aralık 1853.

Exeter and Plymouth Gazette, 17 Aralık 1853.

Freemans Journal, 29 Aralık 1853.

Hampshire/Portsmouth Telegraph, 24 Aralık 1853.

Hereford Times, 17 Aralık 1853.

Hull Packet, 23 Aralık 1853.

Irish Examiner, 28 Aralık 1853.

Kerry Evening Post, 8 Şubat 1854.

Kerry Examiner, 24 Ocak 1854.

Leeds Intelligencer, 24 Aralık 1853.

Liverpool Mercury, 13 Aralık 1853.

Lloyd's Illustrated Newspaper, 8 Ocak. 1854.

Morning Chronicle, 15 Aralık 1853.

Morning Post, 23 Aralık 1853.

Nation, 31 Aralık 1853.

Reynolds's Newspaper, 18 Aralık 1853.

Roscommon and Leitrim Gazette, 17 Aralık 1853.

Roscommon Journal, 28 Ocak 1854.

The Illustrated London News, 7 Ocak 1854.

Times, 12 Aralık 1853.

Waterford News and Star, 23 Aralık 1853.

2. Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA).

Amedi Kalemî Evrakı (A.}AMD.), 50/26 28-02-1270/ 30 Kasım 1853.

Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemî (DH. MKT), 46/5 14 B 1311/21 Ocak 1894.

Hariciye Nezareti İdare (HR.İD.), 2044/52 19 Eylül 1890.

Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî (HR.MKT.), 82/83 15 11 1270/17 Ağustos 1854.

Hariciye Siyasi (HR.SYS.), 1347/56 10 04 1854.

İrade Dahiliye (İ..DH..), 285/17925 12 03 1270/13 Aralık 1853; 411/27198 23 01 1275/2 Eylül 1858.

İrade Hariciye (İ..HR..), 106/5182 22 04 1270/22 Ocak 1854.

İrade Meclis-i Vala (İ..MVL.), 298/12132 02 06 1270/2 Mart 1854.

Londra Sefareti (HR.SFR.3...), 15/3 15 Aralık 1853.

Mühimme Kalemî Evrakı (A.}MKT.MHM.), 279/84 24 04 1280/6 Ekim 1863; 62/36 29 02 1271/21 Kasım 1854.

Nezaret ve Devair Evrakı (A.}MKT.NZD.), 126/77 19 04 1271/9 Ocak 1855.

Paris Sefareti (HR.SFR.4...), 9/2 11 Temmuz 1853.

3. Salnameler

Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, Kastamonu Vilayet Matbaası, Def'a 20, Kastamonu 1317 (1899).

4. Araştırma ve İnceleme Eserleri

Arabacı, Hacı Murat, "Rus Tarih Yazımında Sinop Muharebesi ve Bazı Hususların Mukayesesi", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, C. 5, S.11, Mart 2018.

Arıkan, Zeki, "Kırım Savaşı ve Sinop Baskını (1853)", *XVIII. Yüzyıl Başından XX. Yüzyıla Kadar Türk Denizcilik Tarihi*, C. II., 2009.

Badem, Candan, *Kırım Savaşı ve Osmanlılar*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.

- _____, *The Ottoman Crimean War (1853-1856)*, Leiden, Brill, 2010.
- Cezzar, Mustafa, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, C. 6, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2011.
- Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 4, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1972.
- Darkot, Besim, “Sinop”, *İslam Ansiklopedisi (İA)*, C. X, 1967.
- Demir, Cenk, “Anıtsal Bir Hayrat: Sinop Şehitler Çeşmesi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 21, S. 43, Aralık 2021.
- _____, “Sinop Rum Cemaati’nin 19. Yüzyıldaki Sosyal Yapısı”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 27, 2019.
- Esiner, Ayşen Müderrisoğlu, “Kırım Savaşı’nda İngiliz Politikası”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017.
- Fevzi, *1853-1855 Türk-Rus Harbi ve Kırım Seferi*, İstanbul, Devlet Matbaası, 1927.
- Figes, Orlando, *Kırım*, çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- _____, *The Crimean War: A History*, Londra, Picador, 2012.
- Gillispie, Charles Coulston, “Science and Secret Weapons Development in Revolutionary France, 1792-1804: A Documentary History”, *Historical Studies in the Physical and Biological Sciences*, S. 23/1, 1992.
- Göçen, Hayreddin Nedim, *Kırım Harbi*, haz. Şemsettin Kutlu, İstanbul, Tercüman Gazetesi Yayınları, 1977.
- Görür, Emel Demir, “İngiliz Basınında Kırım Savaşı: Cengâver Türkler”, *XIX. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler*, C. III/III, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2024.
- İlgürel, Mücteba, “Rus Donanmasının Sinop Baskını”, *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, 13-17 Ekim 1986*, 1988.
- İnci, Tevfik, “Ertuğrul Faciası”, *Resimli Tarih Mecmuası*, C. II, S. 15, 1951.
- _____, “Sinop Faciası”, *Resimli Tarih Mecmuası*, C.7, S. 81, 1956.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi (Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri)*, C. V, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007.

Keleş, Erdoğan, “Osmanlı, İngiltere ve Fransa İlişkileri Bağlamında Kırım Savaşı”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.

Korkmaz, Mehmet, *Bahriye’de Bir Ömür Sultan II. Abdülhamid’in Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa*, İstanbul, Selenge Yayınları, 2022.

Kurdoğlu, Fevzi, “Sinop Baskını”, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, S. 10, Ekim 1980.

Lambert, Andrew, *The Crimean War: British Grand Strategy against Russia, 1853-56*, Manchester, Manchester University Press, 1991.

Lewis, Bernard, “Slade on the Turkish Navy”, *Journal of Turkish Studies - Türklük Bilgisi Araştırmaları*, C. 11, Harvard University Press, 1987.

Misawa, Nobuo, “Japonca Kaynaklara Göre Ertuğrul Faciası (1890)”, *XV. Türk Tarih Kongresi: Ankara 11-15 Eylül 2006 Kongreye Sunulan Bildiriler*, IV - I Kısım.

Mütercimler, Erol, *Ertuğrul Faciası*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2010.

Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kırım Savaşı (1853-1856), Ankara, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın No. 84, 2006.

Örenç, Ali Fuat, “1827 Navarin Deniz Savaşı ve Osmanlı Donanması”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 46, 2007.

_____, “Kırım Harbi Deniz Savaşları”, *Savaştan Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853-1856) Sempozyumu, 22-23 Mayıs 2006, Bildiriler*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2007.

Öz, Mehmet, “Sinop”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 12, 2009.

Özcan, Besim, “1853 Sinop Felâketinin Ülkede, Rusya’da ve Avrupa’daki Akisleri”, *Türk Kültürü Dergisi*, S. 354, 1992.

_____, “Bir Baskının Anatomisi: Sinop Faciası”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, C. 1 S. 2, 2007.

_____, “Rus Donanmasının Sinop Baskını”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1990.

_____, *Sinop Deniz Felaketi*, İstanbul, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, 2009.

Royle, Trevor, *Crimea: The Great Crimean War 1854-1856*, New York, St. Martin’s Press, 2000.

Schmitt, Bernadotte E., “The Diplomatic Preliminaries of the Crimean War”, *The American Historical Review*, Vol. 25, No. 1, 1919.

Sertoğlu, Midhat, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C. VI, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011.

Slade, Adolphus, *Turkey and the Crimean War: A Narrative of Historical Events*, Londra, Smith, Elder and Co., 1867.

_____, *Türkiye ve Kırım Harbi 1853-1856*, Ankara, Dorlion Yayınları, 2024.

Small, Hugh, *The Crimean War: Europe's Conflict with Russia*, Cheltenham, The History Press, 2018.

Soydemir, Selman, “Osmanlı Donanmasında Yabancı Müsavirlerin Etkileri (18 ve 19. Yüzyıllar)”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Soyer, Ali, “Osmanlı-Rus İlişkilerinde Çeşme ve Sinop Baskınları”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, 2007.

Sweetman, John, *The Crimean War: 1854–1856 (Essential Histories)*, ed. Robert O’Neill, Oxford, Osprey Publishing, 2001.

Şehsuvaroğlu, Haluk Y., “Müşavir Paşa (Amiran S. Adolphus Slade)”, *Donanma Dergisi*, C. LXIV, S. 401, 1952.

Şimşek, Eyyub, “Sinop Baskınının Fransız Kamuoyuna Yansımaları ve Fransız Filosunun Karadeniz’e Girişi (1853-1854)”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (KAREN)*, C. 3, S. 3, 2017.

Thomas, Robert, *The Russian Army of the Crimean War 1854-56*, Oxford, Osprey Publishing, 1991.

Yazıcı, Serkan, “The Crimean War and Ottoman Empire in the European and American Newspapers”, *The Oriental Studies*, National Academy of Sciences of Ukraine, 2012.

Ekler

Ek 1. Sinop Baskınında Yer Alan Gemilere Dair Bilgiler

THE WAR

(From the Mail of Monday.)

The latest telegraphic news announces a declaration of war by Persia against England ; and more trustworthy communications state that a British merchantman, the Hebe, was fired into and boarded by the Russians in the vicinity of Trebisond ; that an English merchantman was burned at Sinope ; and that this latter fact has been ostentatiously put forward in the Russian official account of the engagement. In the meanwhile, Admiral Dundas remains

“ Peaceful slumbering on the ocean.”

Or driving himself in the purlieus of Constantinople ; and it is announced in Austrian journals that four vessels of the combined fleet have gone to Sinope, with pacific intentions, and have been saluted by the Russians.

Here is news enough to account for Lord Palmerston's resignation from a dozen cabinets of dastards and traitors.

VIENNA, THURSDAY AFTERNOON.—Two French and two English frigates are gone to Sinope, nominally with medical assistance for the wounded.

The British Minister at Teheran has broken off diplomatic relations with Persia.

The following bulletin was posted on the Bourse at Odessa on the 5th of December :—

“ The Russian fleet, under the command of Admiral Nachimoff, has met in the Black Sea a Turkish and Egyptian fleet, composed of eighteen ships—two deckers, frigates, corvettes, together with two steamers of 500 horse power, and two others of 300 horse power. After a long engagement, the following Turkish ships have been destroyed or captured :—

One of 64 guns ...	No name given.
— 60 guns ...	
— 52 guns ...	Nezrami Effendi,
— 50 guns ...	Ahmet Ali.
— 46 guns ...	Naziî Fessim.
— 22 guns ...	Fessi Mahmoud.

“ Steamers—

2 of 20 guns each.
2 transports.
1 ditto. British transport.

Kaynak: *Kerry Evening Post*, 21.12.1853, s. 2.

Ek 2. “Sinop Muharebesi” Başlıklı Haber

THE BATTLE OF SINOPE

The following account of the engagement at Sinope is forwarded by the *Times*' correspondent at Malta:—

“A bloody action took place on the 30th of Nov., at Sinope, on the Asiatic side of the Black Sea. An Ottoman division, composed of four frigates, two corvettes, three or four small vessels, and two steamers, was in port, when a Russian force, comprising three five-of-battle-ships and several frigates and corvettes, favoured by the wind, entered, and the fight commenced. The struggle was dreadful, and sustained with heroic courage by the Turks. The batteries of the town were brought into play.

“The city was burning in two places. The *Tajf*, which brought the news to Constantinople, reports that when she left Sinope the fight was continued with determined obstinacy. They saw on board one Russian liner go down. The *Tajf* was attacked, had several bullets through her, and many men killed and wounded.

“It is added, that the steam-frigates *Retribution* and *Mogador*, one from each division, have left to convey assistance to the wounded, while a third steamer (English) has been despatched for precise details of the action.

Kaynak: *Belfast Newsletter*, 21.12.1853, s. 4.

Ek 3. 30 Kasım 1853 Tarihli Sinop Baskını'nı Gösteren Fransız Haritası

Kaynak: Charles Meryon-Map of the Battle of Sinope, 1853, The Cleveland Museum of Art, The Milton Curtiss Rose Collection in Memory of Evelyn Curtiss Rose.

Ek 4. Sinop Muharebesini Gösteren Rus Kaynaklı Bir Tablo

Kaynak: By Alexey Bogolyubov, http://www.art-catalog.ru/picture.php?id_picture=10118 (Eriřim Tarihi: 31.05.2025)

Ek 5. *The Illustrated London News*'te Sinop Baskını'nın Çizimi

Kaynak: *The Illustrated London News*, 7 Ocak 1854, s. 4.

Ek 6. 1854'te Rusya'da Yapılan Bir Sinop Baskını Çizimi

Kaynak: National Army Museum, Study Collection, NAM. 1969-07-27-23, Royal Hospital Road, London.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmanın her aşamasından yazar sorumludur.

Çatışma Beyanı

Araştırmada herhangi bir çıkar atışması bulunmamaktadır.